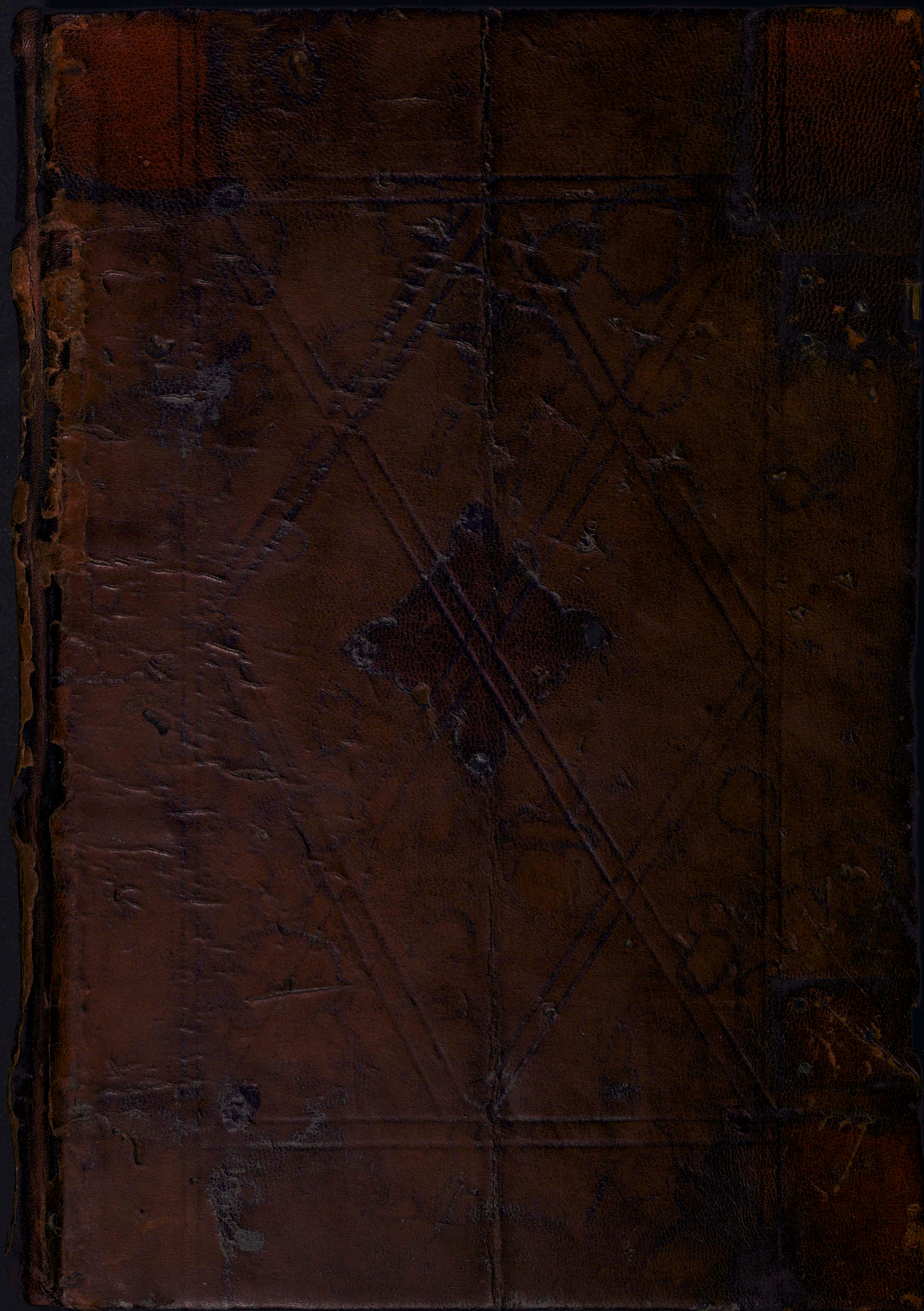

Jnc. 578 - 581

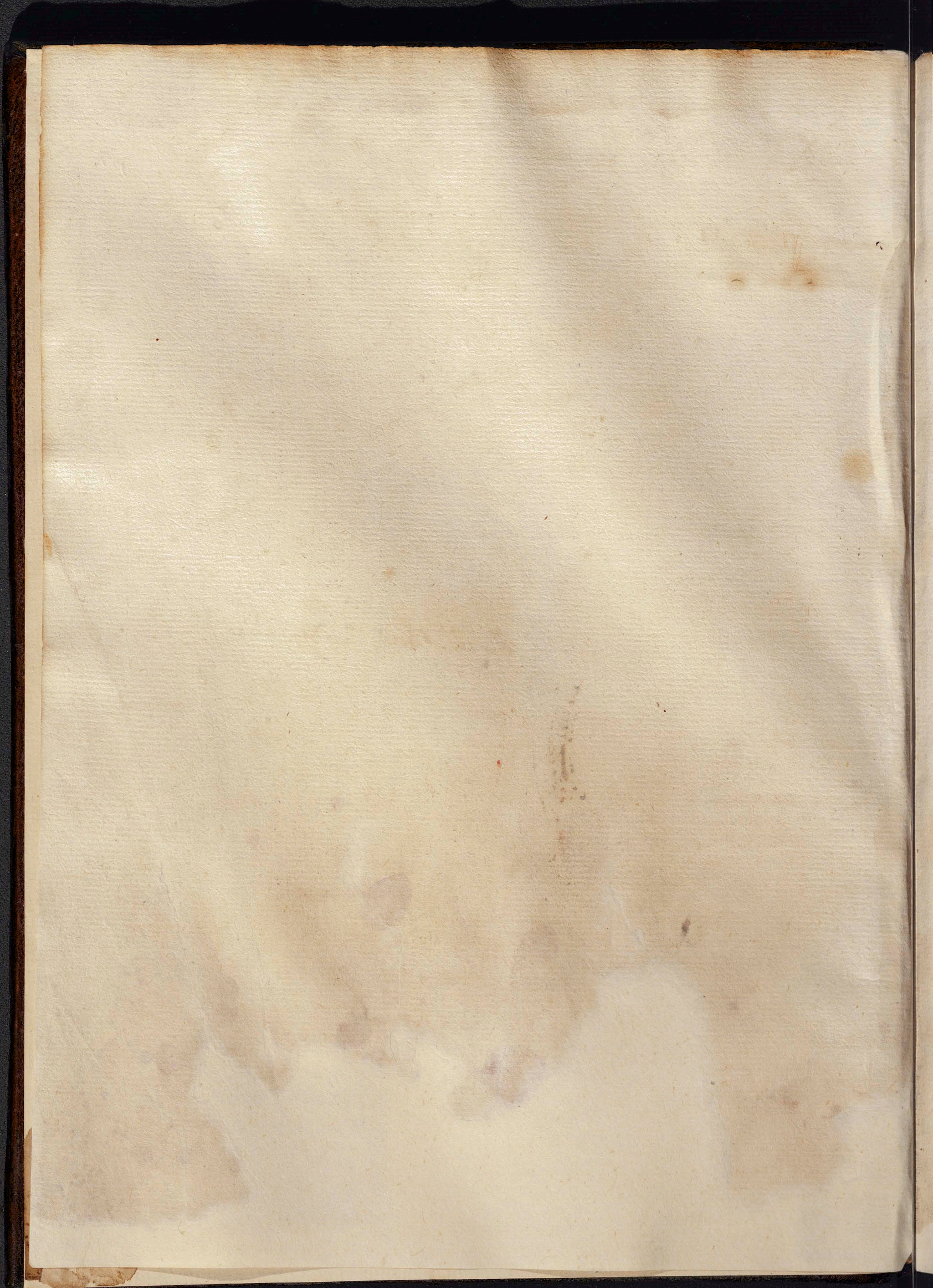
Albertus Mag
Compend. Theol. verit
Rodericus Sanctius
Isidorus Hispal. 1472
a. n. 1472

WV
31

Bibl. Jag.

Magni Alberti Paradus anis

X 11/2 2.

Isidori iunioris. Hispalensis episcopi prologus
in librum de responsione mundi & astrorum
ordinatione ad. Sesibutum regē incipit feliciter

Domino & filio. Sesibuto Isidorus. Dum
te prestāte ingenio facundiaq; ac vario flo
re litterarum non nescio impendisti. tamē
amplius curam quandam ex rerū natura
vel causis a me tibi flagitas suffragādum.
Ego autem satissacere studio animoq; tuo
decuris priorum monimēta nō demoror
expedire aliquam ex parte rationem dierum ac mensium. anni
quoq; metas. & temporum vicissitudines. naturam etiā rerum
vel elementorū. solis deniq; ac lune cursus. et quorūdam causas
astrorum. tempestatum scilicet signa atq; ventorum. necnon &
terre positiones. alternosq; maris estus. Que omīa secundum q;
a veteribus viris ac maxime sicut in libris catholicorū virorum
scripta sunt. pferentes. breui tabula notauimus. Neq; enim earū
rerum naturam noscere supersticiosa est scientia. si tātum sana
sobriaq; doctrina consideretur. Quinimmo si ab inuestigatiōe
viri modis omnibus procul abessent. nequaqm ille rex sapiens
diceret. Ipe dedit michi horum scientiam veram. ut sciam dispo
sitionem celi. & virtutes elementorum. conuersionū mutatiōes.
diuisiones temporum. annorum cursus. & dispositiōes stellarū
Quapropter incipientes a die. cuius pene prima procreatio in or
dine rerum visibiliū extitit. Haec et cetera quibus opinari quos
dam gentiles vel ecclesiasticos viros nouimus exequamur

Capitula in librum sequentem

De diebus i. De nocte ii. De ebdomada iii. De mensibus
iiii. De equitate mensium id est concordia v. De annis vi.
De temporibus vii. De recapitulatione suprascriptarum viii.
De solsticio & equinoctio viii. De mundo x. De quinq;
circulis mundi xi. De partibus mudi xii. De celo xiii. De
septem planetis celi xiiii. De aquis que super caelos sunt xv.
De cursu stellarum xvi. De positione septem stellarum erra
ticarum xvii. De lumine stellarū xviii. De lapsu stellarū xix

De nominibus astrorum xx De arcturo xxi De boetis stella
 xxii De pliadis stella xxiii De stella orion xxiiii De stella
 luciferian xxv De stella vespertina xxvi De comis stella.
 xxvii De sirius stella xxviii De eo vtrum sidera animā ha/
 beant xxix De nocte xxx De partibus terre xxxi De to/
 nitruo xxxii De fulminibus xxxiii De arcu xxxiiii De
 nubibus xxxv De pluuiis xxxvi De niue xxxvii De
 grandine xxxviii De ventis xli De nominibus ventorū xl
 De signis tempestatis & serenitatis xli De pestilentia xlii
 De oceani cōitu xliii De mari cur non crescat xliiii De mari
 cur amaras habeat aquas xlv De nilo fluuiō xlv De po/
 sitione terre xlvii De terremotu xlviii De mōte ethna xlix
 De nominibus maris vel fluminibus l De natura solis li
 De quantitate solis et lune lii De solis cursu liii De lumi/
 ne lune liiii De lune cursu lvi De eclipsi solis lvi De
 eclipsi lune lvii

De Diebus

Ca. i

Dies est solis oriētis presentia. quousq; ad occasum per/
 ueniat. Dies gemini appellari solent proprie a solis
 ortu. donec rursus oriatur. Abusiue a solis ortu vsq;
 dum veniat ad occasum. Spacia diei duo sunt inter diurnum et
 nocturnum. Et est dies horarum. xxiiii. Spacium autē horarū
 xii. Partes abusiue diei tres sunt. mane. meridies. & suprema. Ini/
 tia diei alii a solis ortu putant. alii ab occasu alii a media nocte.
 Nam chaldei a solis ortu initium diei putant. id est totum spa/
 cium vnum appellantes diem. Egyp̄tī autē ex initio noctis se/
 quentis diei originem tradunt. Romani autem a media nocte
 oriri diem volunt. & in media nocte finiri. Dies autē in princi/
 pio operum dei a lumine habebant exordiū. ad significandum
 hominis lapsum. Nunc autem a tenebris ad lucem. ut non dies
 obscuretur in noctem. sed nox luceat in diem. sicut scriptū est
 de tenebris lumen clarescere. quia a delictorum tenebris libera/
 tus homo. ad lucem fidei sciētīeque peruenit. Mystice quoque dies
 imaginem legis pōtat. Sicut enim diei claritas obscura tenebra/
 rum illuminat. depellit tenebras errorum. lucem declarat virtu/
 tum. et iniquorum peccata arguens. bonos ad meliora perducit.
 Ferialēs autem dies in veteri lege isti sunt quinque dies azimorū.
 Phase quartadecima die mensis primi ē. quādo luna plenissima

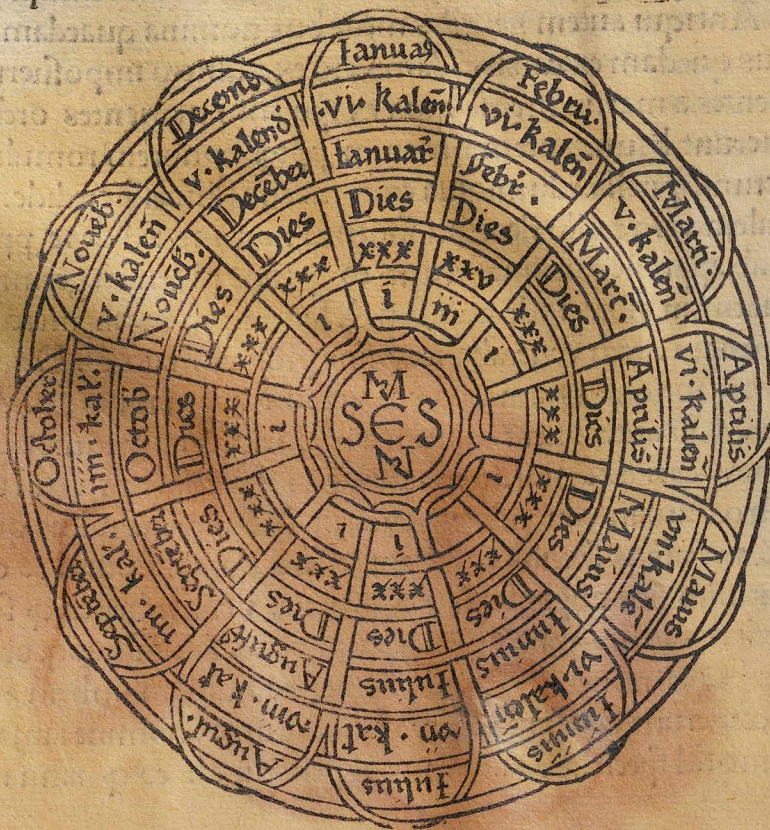
acceperunt. Primum enim diem a sole vocatum aiunt. quia caput est omnium siderum. sicut & idem dies caput est omnium dierum. Secundum a luna que solis splendore & magnitudine proxima est et ex eo mutuatur lumen. Tercium est ab stella martis. quae vespere vocatur. Quartum ab stella mercurii. quam quidam candidum circulum dicunt. Quintum ab stella iouis. quam phetontem dicunt. Sextum a veneris stella. quam luciferum asserunt. quod inter omnia sidera plus lucidior est. Septimum ab stella saturni. que septimo celo locata est. xxx. annis fertur implere cursum suum. Proinde autem gentiles ex his. vii. stellis nomina dierum dederunt. eo quod per easdem sibi aliquid effici existimauerunt. dicentes habere ex aere ignem. ex sole spiritum. ex luna corpus. et ex mercurio linguam & sapientiam. ex venere voluptatem. ex marte feruorem. ex ioue temperantiam. ex saturno tarditatem. Talis quippe extitit gentium stulticia. qui sibi finxerunt tam ridiculosa figmenta.

De Mensibus

Ca. iiii.

Sensus est luminis lunaris circuitus ac redintegratio siue annouatio. Huius figura plerumque huius vitae cursus intelligitur. qui suis incrementis quasi mensibus peragitur. ac diminutionibus certissimis diminuit. Menses autem antiqui diffinierunt. quando luna zodiacum circulum perducit. Antiqui autem gentiles mensibus nomina quaedam ex diis suis quedam ex causis. quidam vero ex numero imposuerunt incipientes a martio mense. quia ex ipso anni exorientes ordinem seruauerunt. Hunc autem martium propter honorem romuli sic acceperunt appellandum. quia eum martis filium esse crediderunt. Aprilem vero nullo deorum suorum nomine. sed de re propria quasi ab apperire nominauerunt. eo quod tunc plurimum germinis apperitur in flore. inde mensis. Maium pro maiora mercurii matre quam deam venerabantur. siue propter maiores. Deinde iunium a iunone. quam sororem vel coniugem iouis fuisse testantur. Alii autem sicut maium a maioribus. ita pro iunioribus iunium vocari dixerunt. Item iulium a iulio cesare. Augustum vero ab octauiano augusto vocauerunt. Nam prius iulius quintilis & augustus sextilis vocabantur. Sed eorum nomina a caesaribus iulio siue augusto sunt commutata. September eo quod septimus sit a martio. qui est principium veris. Simili quoque ordine october & nouember & december ex numero imbrium atque veris acceperunt vocabula. Porro ianuarium ex nomine iani vocauerunt. sed specialiter ianuarius appellatur ab eo quod ianua sit

anni atq; principium. **F**ebruarium autem a febris sacris luper-
 corum appellauerunt. Itaq; apud antiquos latinos decem mensi-
 bus cursus anni computabatur. **S**ed Ianuarius romani dixerunt.
 februarium numa pompilius addidit. atq; in .xii. mensibus an-
 num distinxit. **P**leriq; autem asserunt cingum sabinorum regem
 primum annum in menses diuisisse. idus kalendasq; & interca-
 lares dies instituisse. **I**n codicibus autem sanctarum scripturarum
 duodecim menses fuisse anni & iam ante diluuium ostendunt.
Sic enim ibi legitur. **A**qua autem minuebat usq; ad undecimū men-
 sem. undecimo autem mense prima die mensis apparuerunt cacu-
 mina montium. **S**ic enim tunc dinumerabant menses sicut & nūc.
 sed nō quos kalende sed quos luna cepta & finita concluderat.
 kalendas autem a colendo dictas constat. **A**pu-
 d antiquos enim semper mensium principia colebant. Idus quoq; dicti a diebus. **E**t no-
 nas a nudinis. **M**enses autem omnes apud latinos ex kalendis sumunt
 principium. **A**pu-
 d hebreos nascētis ex lune recursum. **A**pu-
 d egiptios autem principia mensium an kal. iiii. aut. v. aut. vi. ā. vii. aut. viii. diebus
 pronuntiant. **D**ebinc reuertaris ad iiii. kal. septembris. talisq; rōe cō-
 plent dies. ccc. lx. dies. xii. mensium egiptiorum. **Q**uinque dies supersunt
 quos epacomenas vel intercalares siue additas vocauerunt. de quibus
 superius mēoratum ē. **H**ec autem omnia subiecta formula declarat.

abiecto fermento agnus immolatur. **D**ies penthecostes in quo
in vertice montis sina lex data est moysi. in quo de fruge primi
panes offerebantur propositionis. **D**ies sabbatorum est in quo
hostie celebrabantur in lege. & in quo manna in deserto nō li/
cebat colligere. **D**ies neomeniorum celebratio noue lune. semper
enim iudei in mensium principio. hoc est luna prima diem fe/
stum agebant. **S**ed idcirco in principio mensis faciebant. quia
deficiente luna tempus finitur. & iterum nascente incipit. **D**ies
tubarum septimi mensis principium est. quando iudei solenni/
tatem agentes. amplius tuba canebant. & plurima offerebāt sa/
crificia qm per singulos menses. **D**ies scenophegie ē mense sep/
timo. duodecimo die mensis. in quo tabernaculorū solennitatē
veteres celebrabāt. **S**cenophegia enim tabernacula interpretant.
Dies ieiunii quarti in mense iulio est. xvii. eiusdem mensis die.
quando descendens moyses de mōte tabulas legis confregit. **I**n
eo etiam mense & die nabuchodonosor hierusalem primus de/
struxit. **D**ies ieiunii quinti in mense augusto est. quādo per spe/
culatores ad terram sanctam missos sedicio in castris hebrorū
exorta est. & factum est ut per desertum. xl. ānos laboriose dis/
currerēt. & in heremo omnes perirent. **S**iquidem & in eodem
mense a nabuchodonosor. & multo post tempore a caesare tito
templum euersum est atq; succensum. & in obprobrium gentis
perdite exaratum est. **D**ies ieiunii septimi in mense septimo est
qui appellatur october. in quo occisus est godolias & reliqui q
erāt in hierusalem interfecti sunt. iuxta quod loquit hieremias.
Dies ieiunii decimi in mense decimo est. q. apud nos ianuarius
dicitur. quando conuenerūt cuncti in babilonem capti. ui. qnto
mense cum templum fuisset destructum & fecerunt planctum
atq; ieiunium. **H**aec in commentariis zacharie beatissimus hie/
ronimus scripsit. **P**rophetice autem dies diuinam legem signifi/
cat. **N**ox vero ignorantie cecitatem. secundum osee prophetiam
qui dicit. **N**octem assimilaui matrem tuam. factus est populus
meus tanqm non habens scientiam. **I**tem nōnunqm dies. pspe/
ritatem significat seculi. nox vero aduersitatem. **F**asti dies sunt
in quibus ius fatur id est dicitur. ut nefasti quibus nō dicitur.
Feriatī dies sunt in quibus res diuina fit. & abstinere homines
a litibus oportet. **P**rofesti dies cōtrarii id est sine religione. **F**esti
tantundem oculi & religiōis sunt. **A**stri dies sunt q. & cōmunes

vocantur. **S**idérales in qbus sidera mouentur & homines a nauigationibus excludunt. isti continui. xxx. dies sunt. **P**relatores quibus fas est hostem in boello lacescere. de quibus liber testat regum. dies eo tempore quo solent reges ad bella pcedere. **I**ntercalares dies sunt. v. qui iuxta aegyptios supersunt. xii. mensibus. & incipiunt a .ix. kalendas septembris. & .v. kalendas memoratarum finiuntur. **I**es epactarum sunt. xi. q per singulos años ad cursum lunarem accrescunt. **N**am dum in annum. xii. lunae trecentos quinquagintaquatuor dies habet. remanet ad cursum anni solaris dies. xi. quos epactas aegyptii vocauerunt. pro eo q ad inueniendam lunam per totum annum adiciantur. **S**olsticiales dies sunt in qbus sol stat. crescete spacio dierum vel noctium. **E**quinoctiales dies sunt in qbus dies et nox equalibus horarum spaciis reuoluuntur. **¶ De. Nocte** **Ca. ii.**

Nox est solis absentia qm diu ad occasum rursus ex ortu recurrit. **N**ox item autem fieri umbra terrarum. quam datam ad quietem corporis credimus. non ad alicuius operis officium. **D**uobus modis nox in scripturis accipitur id est aut tribulatio persecutionis. aut obscuritas cecum cordis. **N**ox autem a nocendo dicta est. q oculis noceat. **N**octis partes. vii. sunt. crepusculum. vespertum. conticinium. intempestum. gallicinium. **C**repusculum dicitur. quasi creperum quod dubium dicimus. hoc est inter lucem & tenebras. **V**espertum oriens stella cui nomen dicitur hoc. **C**oticinium est hoc qm oia silent. **C**onticescere enim silere est. **I**ntempesta id est importuna. quando nichil agi potest. & omnia quiescunt. **G**allicinium autem dictum est propter gallos lucis prenuncios. **C**repusculum & matutinum inter abscessum noctis & diei aduentum. **¶ De. Ebdomada** **Ca. iii.**

Ebdomada apud graecos & romanos septem dierum cursu peragitur. **A**pud hebreos autem. vii. anni sunt. **D**ecarat hoc dan el de septuaginta ebdomadibus. **E**bdomada autem septem feriis constat. **F**erie quoq; a fando dicte sunt. quasi farie. eo q in creatione mundi per singulos dies dixit deus. **F**iat. **I**tem qm dies sabbati ab initio feriatu habebatur. **I**nde dies solis prima feria nuncupatur. qm a primis a feria est. **I**tem lune proinde secunda feria. id est a sabbato q est feriatu. **S**ic & ceteri dies tali ex numero sumpserunt vocabula. **A**pud romanos autem huius dies a planetis id est erraticis stellis nomina

De. Equalitate mensium

Ca. v.

Anuarius cum decembrio in horarum mensura concordat. Februarius cum nouembrio spaciū equaliter consumat. Martius consentit octobrio. Aprilis septembrio equat. Maius respondit augusto. Iunius compar est iulio.

De. Annis Ca. vi.

Annus ē circuitus solis ac reditus per .xii. menses. cuius quidem nomē figurate significat omne tempus vite huius sicut per esaiam dicitur. **P**redicate annū domini acceptabilem. quoniam non ille quo predicauit solus fuit acceptabilis. sed & hoc totum tempus. iuxta quod ait apostolus. **E**cce nunc tempus acceptabile. Finem deniq; huius anni diem iudicii adiunxit dicens. **P**redicate annum domini. & diem ultionis deo nostro. **A**nnum autem quasi anulum diei quidam putant. id est circulum. **V**nde & anuli dicti sunt diminutiuē. **P**rin-
cipium autem anni alii a kalendas ianuarii putant. ut populus romanus. **A**lii ab equinoctio verno. ut hebrei putant. **A**lii a solsticio ut greci. **A**lii ab autumno ut egyptii. **A**nnum autem sapientes huius mundi partim ciuilem. partim naturalem. partim magnum esse dixerunt. **C**iuilis annus est qui in vnius astri recursu per menses .xii. terminatur. **A**nnus naturalis est cū se soli luna subnectit. id est supponit. ut inter orbem solis & oculos nostros media facta. tenebras totius orbis efficiat. quod dicitur eclipsis. **C**uius ratio diutius obscura fuit. sed a melesio quodam philosopho exposita est. **A**nnus magnus dicit. quādo omnia sidera certis temporibus numerisq; completis ad suum locū vel ordinem reuertūtur. quem annum antiqui magnū vocauerūt. **V**nde vicesimo anno finiri & adimpleri dixerunt. **S**olstitialis est annus cum sol explet per omnia signa circuitum in id unde principium cursus sui sumpsit recurrit. **I**pse et solaris annus vel ciuilis qui diebus. ccc. lxxv. peragitur. **A**nnus lunaris qui & cōmunis est. id est qui per .xii. lunares menses ecurrit. id ē diebus ccc. lxi. **A**nnus embolismalis ē. q. lunas .xiii. & dies. ccc. lxxxiii habere monstratur. **I**n quo anno longius dies pasce ptenditur. **A**nnus bissextilis est in quo vnus dies per quadriennium ex quadrantis summa ratione colligit. **A**nnus iubileus ē remissio-
nis. qui septenis annorū ebdomadibus. id est. xlviii. annis textur. in quo iuxta legem clangebantur tube. & ad omnes reuerte-
bat possessio. **O**limpias apud grecos ānus quartus ē ab olimpio.

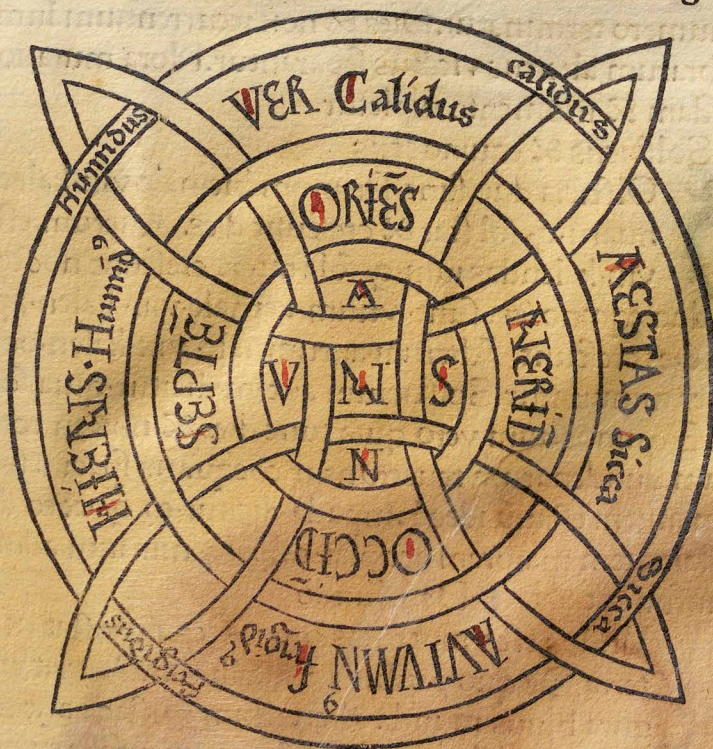
agone qui venit transactis quatuor annis in cuius fine sortitur
agonis tempus propter quadrienni cursum solis & propter q̄
singulis annis trium horarum consumptione in quadrienni
dies vnus completur. Hoc tempore mittebant circum ciuitates
admonitorium ut non solum vndiq; sed etiam ab omni genere
omniq; etate conuenirent & sexu. Lustrum ē quinquennium
tempus apud romanos. Dictum est autem lustrū quia census
per quinquenniū in republica augebatur. Deinde post censum
actum et sacrificium factum roma lustrabatur. Indictiones ro
mani inuenerunt que per singulos annos vsq; ad xv. annos ve
nientes rursus ad primi anni principiū reuoluūtur. Era quoq;
augusti caesaris tempore posita est. Dicta autem era ex quo oīs
orbis es reddere professus est reipublice era a die kalendarum ia
nuariarum accrescit. Bissextus autem a vi. nonas marci vsq; ad
diem ii. kalen. ianuarii lune cursu opponitur. Annus autē egip
tiorum sine bissexto habet initium iii. kalen. septembris. Cum
bissexto autem a iii. kalen. suprascriptarum

De Temporibus

• Ca. vii.

Sic ait sanctus Ambrosius. Tempora sunt vices mu
tionum in quibus sol certa cursus sui dimensio
ne anni orbem inconfusa varietate distinguit. Tem
pora autem a motu siderū sunt dicta. Vnde & deus cū hec in
stitueret dixit. Sint in signa & tempora & dies & in annos id
est i aliquo mutabili motu. Cuius aliud prius aliud posterius
preterit eo q̄ simul esse non possint. Tempus iuxta hebreos
integer annus est secundum illud in daniēle. Tempus & tem
pora & dimidium temporis. Per tempus annum significat per
tempora duos per dimidium menses sex. Iuxta latinos autem
vnius anni quatuor tempora ascribunt. hiemps ver estas atq;
autumnus. Hiemps est cum sol meridianis partibus immora
tur tunc enim sol longius abest & terra rigescit gelu atq; strin
gitur & prolixiora sunt spacia noctis q̄m diei. Hinc causa orit̄
ut hibernis flatibus nimia vis niuium pluuiarūq; fundat. Ver
est cum sol ex meridianis descendens partibus super terrā redit
& noctis ac diei tēpora equat et temperiem aeris reducit atq; fo
uens omnia repetēdo cogit in partus ut terra germinet aut reso
luta sulcis semina reuiuiscant atq; omnium generū que in terris
vel in aquis sunt annuis fetibus successio propagetur. Estas est

cum sol in septentrionalem partem se suberigit. & spacia diurna
 producit. noctes vero coartat & astringit. **I**taque quo magis sol
 cursu aeri huic copulatur atque miscetur. & amplius aerem ipsum
 vaporat. & humore exsiccat terra fatiscet in pulverem. & ado-
 lescere facit semina. & tanquam viridis fucus maturefcere cogit po-
 ma silvarum. **T**unc quia sol estiuus flagrat ardoribus minores
 umbras facit in meridianum. quom ex alto hunc illuminat locum
Autumnus est dum rursus sol a cacumine celi descendens infran-
 git estiuam magnitudinem. & paulisper relaxato ac deposito ca-
 lore prestat temperie sequenti tempestati ventorum & turbine p-
 cellarum. & visulminu. tonitruorumque sonantium. **Q**uoniam
 certis distinctionibus vicissitudinem temporum iuxta priorum diffi-
 nitiones perstrinximus. nunc qualiter eadem tempora naturalibus
 circulis sibi inuicem coniungantur expediamus. **V**er quippe con-
 stat ex humore & igni. estas ex igne et siccitate. autumnus ex sicc-
 tate & frigore. hiemps ex frigore & humore. **V**n etiam sunt tempora
 a comunione temperamento dicta. cuius coniunctionis hec figura est

Principia temporum

Quorum temporum haec sunt principia. Vernus exoritur. viii. kalendas marci. permanens diebus. xci. **E**stas incipit. viii. kal. unii. diebus. xci. **A**utumnus sumpsit principia. xi. kalendas septembris. diebus. xciii. **H**iemps inchoat. viii. kal. decembris diebus. xci. Vnde fiunt anni vertentis dies. **N**ec itaq; secundum naturalem temporum differentiam. ceterum iuxta allegoriam hiemps temporalis intelligitur tribulatio. quando tempestates & turbines huius seculi incumbunt. **E**stas est fidei persecutio. quando doctrina perfidie ariditate siccatur. **V**er autem est nouitas fidei siue pax. quando post hiemis tribulationem tranquillitas ecclesie redditur. quando menses nouorum id est pascha celebraat agni. **A**utumnus est quando terra floribus et ecclesia cetibus sanctorum decoratur.

Recapitulatio superscriptorum

Ca. viii.

Tempera itaq; ambitu solis & mensium explentur. Tempora mutationum vicibus euoluuntur. Mensis lune incremento senioq; conficitur. Ebdomada septenario dierum numero terminatur. Dies & nox recurrentium luminum ac tenebrarum alternis vicibus separantur. Flora mutationibus quibusdam & momento expletur.

De Solsticiis & equinoctiis

Ca. ix.

Solsticia duo sunt. Primum hiemale. viii. kalendas ianuarii. quod sol stat & crescunt dies. Alterum estiuum. viii. kalendas iulii. quod sol stat & crescunt noctes. His contra duo equinoctia sunt. vnum vernale. viii. kalen. aprilis. ex quo dies crescunt. Alterum autumnale. viii. kalen. octobris. quo dies minuiuntur. Solsticium autem dicitur. quia solis statio est. Equinoctium vero quia tunc dies & nox in equalitate horarum duodenarium reuertuntur coequatis spatiis suis. Solsticium autem estiuum ideo lampada dicitur. eo quod ex eo die lampada claritatem maiorem accipiat. calorq; nimium adueniente estate infundat.

De Mundo

Ca. x.

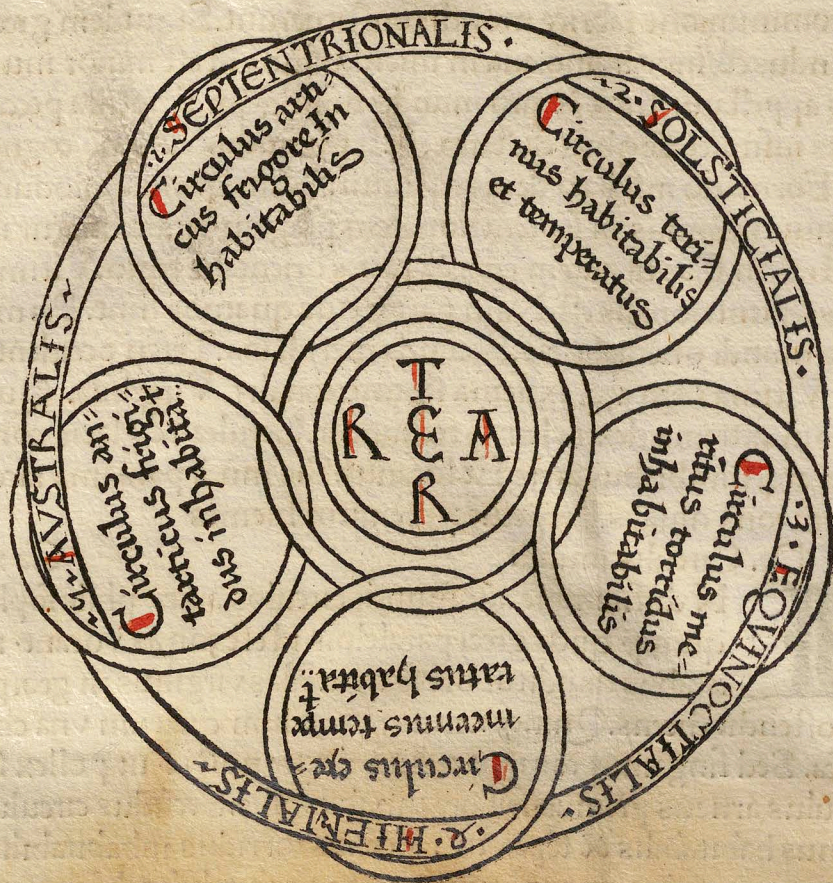
Mundus est vniuersitas omnis. qui constat ex celo & terra. De quo paulus apostolus ait. Preterit enim figura huius mundi. Secundum mysticum autem sensum mundus competenter homo figuratur. quia sicut ille ex quatuor concreat est elementis. ita et iste ex quatuor constat humoribus vno temperamento commixto. Vnde & veteres hominem

in communione fabrice mundi constituerunt. Siquidem grece mundus cosmos homo autem microcosmos id est minor mundus appellatur. Licet & pro mundo nonnunquam scriptura peccatores insinuet de quibus dictum est. Et mundus eum non cognovit. Formatio mundi ita demonstratur. Nam quemadmodum erigitur mundus in septentrionalem plagam ita declinatur in australem. Caput autem eius & facies orientalis regio. Ultima pars septentrionalis est. Nam partes eius quatuor sunt. Prima pars mundi orientalis est. Secunda meridiana. Tercia occidentalis. Ultima vero atque extrema septentrionalis. Virgilius. Quam circum extrema dextra leuaque trahuntur. Cerulea & glacie concrete atque himbribus atris. Et lucanus. Sic mundi pars ima iacet quam zona niualis. Perpetueque premunt hiemes

De. Circulis mundi

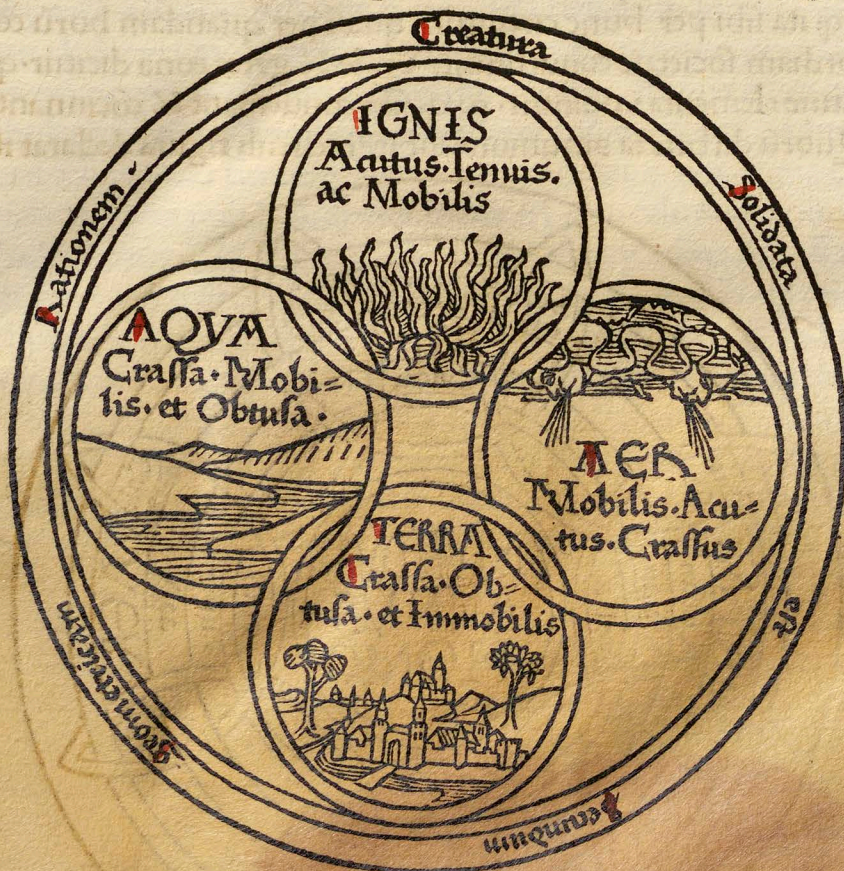
Ca. xi.

IN diffinitione autem mundi circulos aiunt philosophi quinque quos greci paralelois id est zonas vocant in quibus diuiditur orbis terre. Has virgilius in georgicis ostendit dicens. Quinque tenent zone celum quarum una chorusca. Sed fingamus eas in modum dextre nostre ut pollex sit circulus articus primus frigore inhabitabilis. Secundus circulus terminus habitabilis & temperatus. Tercius torridus inhabitabilis. Quartus circulus exmerinus temperatus habitabilis. Minimus circulus antarticus frigidus inhabitabilis. Harum primus septentrionalis est. Secundus solstitialis est. Tercius equinoctialis. Quartus hiemalis. Quintus australis est. De quibus varro ita dicit. A quinque ethereis zonis accingitur orbis. Ac vastat imas hiemis mediamque caloris. Sic terra extrema si inter mediasque coluntur. Quam solis valido nunquam ut auferat ignes. Quorum circulorum diuisiones talis distinguit figura

Ideo autem equinoctialis circulus inhabitabilis est. quia sol per medium celum currens nimium his locis facit feruorem. ita ut ne fruges ibi nascantur. propter exustam terram. nec homines propter ipsum ardorem habitare permittantur. At contra septentrionales & australes circuli non habitantur. quia a cursu solis longe positi nimio celi frigore ventorumque gelidis flatibus contabescunt. Solstitialis vero circulus qui in oriente inter septentrionalem & estiualem est collocatus. vel iste qui in occidente inter estiuum et australem positus est. ideo temperati sunt. eo quod ex uno circulo frigus ex altero calorem habeant. De quibus virgilius. *Has inter mediamque due mortalibus egris. Concesse sunt munere diuum.* Sed qui proximi sunt estiuo circulo ipsi sunt ethiopes nimio calore perusti. **De Partibus mundi • Ca. xii.**

PArtes mudi sunt quatuor. ignis. aer. aqua. terra. quarum haec est natura. Ignis tenuis acutus ac mobilis. Aer mobilis acutus & crassus. Aqua crassa obtusa & mobilis. Terra crassa obtusa immobilis. Quae & iam ita sibi inuicem comiscetur. Terra quidem crassa obtusa & immobilis cum aquae crassitudine & obtusitate conligatur. Deinde aqua aeri in crassitudine & mobilitate coniungitur. Rursus aer igni communiione acute & mobili conligatur. Terra autem et ignis a se separantur sed a duobus mediis aque & aere iungunt. Hec itaq; ne confusa minus conligatur subiecta expressa sunt figura

Ceterum sanctus. Ambrosius hec elemēta per qualitates quibus sibi inuicem quadam nature communiione comiscuntur ita his verbis distinguit. Terra inquit arida & frigida est. Aqua frigida atq; humida est. Aer calidus & humidus. Ignis calidus est

atq; siccus. Per has enim innectibiles qualitates sic sibi singula commiscetur. Terra enim cū sit arida cōiungitur aque ppter cognationem qualitatis frigide. Rursus aqua aeri per humore quia humida est. Aqua vero quasi qbusdam duobus brachiis frigoris atq; humoris altero terram. altero aerem videt cōplecti. frigido quidem terram. aerem humido. Ipse quoq; aer medius inter duo pugnantiā per naturam hoc est inter aquā & ignem vtrumq; illud elementum sibi conciliat. quia aquis humore & igni calore cōiungitur. Ignis quoq; cum sit calidus & siccus calore aeri annectitur. siccitate autem in cōmuniōe terre sociatur atq; ita sibi per hunc circuitum quasi per quandam horū concordiam societate conueniunt. Vnde & grece eona dicitur. que latine elementa vocantur. eo q; sibi conueniant & cōcinnantur. Quorū distinctā cōmuniōne subiecti circuli figura declarat ista

Celum est spiritualiter ecclesia. que in huius vite nocte sanctorum virtutibus quasi claritate siderum fulget. Pluraliter autem celi nomine omnes sancti vel angeli intelliguntur. Siquidem celos & iam per prophetas & apostolos accipere debemus. de quibus scriptum est. Celi enarrant gloriam dei. utique quia ipsi aduentum & mortem ipsi quoque resurrectionem christi vel gloriam mundo annunciauerunt. De celi autem nomine sic dicit sanctus. Ambrosius in libris quos scripsit de creatione mundi. Celum greco vocabulo vranos dicitur. Apud latinos autem propterea celum appellatur. quod impressa stellarum lumina velut signa habens tanquam celatum dicitur. sicut argentum quod signis eminentibus refulgens celatum vocatur. Huius enim esse subtilem naturam scriptura etiam demonstrat dicens. quia firma uerit celum sicut fumum. Partes autem eius eous. axis. clima. cardines. conuexa poli. hemispheria. Eous est quo celum continetur. Vnde ennius. Vix solum complere eorum terroribus celi. Axis linea recta. que per mediam pilam sperae tenditur. Clima cardo vel pars caeli. ut clima orientalis. & clima meridiana. Cardines extreme axis partes sunt. Conuexa extrema celi. Poli ex celestibus circulis cacumina quibus maxime spera nititur. quorum alter ad aquilonem spectans boreus. alter terre oppositus austro-
notus dictus est. Hemispheria duo sunt. quorum alterum est super terram. alterum sub terra. Celum autem ab oriente ad occidentem semel in die ac nocte volui & verti sapientes mundi estimant. Hoc autem rotundum volubile atque ardens esse dixerunt. Cuius spera super aquas esse posita fertur ut ipsa voluat. & eius incendium temperet. Speram autem confirmant nec principium habere nec terminum. pro eo quod rotunditate sua quasi circulum. unde incipiat vel ubi desinat non facile comprehenditur. Equale enim ex omni parte fertur esse coniecta. & ad omnia similiter respiciens. atque a centro terre spaciis equis distincta. ipsa quoque sui equalitate ita stabilis. ut eam nulla parte declinare vndeque equalitas collecta permittat. ac nullo fulcramento subuecta sustentetur. Cuius perfectionem sperae vel circuli multis argumentationibus tractans rationabile plato fabricatoris mundi opus insinuat. Primus ex climatum quique angulis zodiacus dictus. ex vna linea constat.

Secūdus q̄ sine initio est & sine fine. Tercius q̄ efficit̄ a pūcto
denuo q̄ motum ex se habeat. deinde q̄ careat iudicio anguloꝝ
& q̄ in se figuras omnes stellarum includat. & q̄ motū inenar
rabilem habeat. Siquidem alii sex motus errabiles sunt. ante. a
tergo. dextra. leuaq̄. sursū deorsūq̄. Postremo que & quota
necessitate efficitur. ut & hec linea vltra circulum duci nō possit.
Duo sunt autem ut diximus axes. quibus celum voluitur. Bo
reas quem aquilonem vocamus hic arctoe sunt. id est septentri
ones. quia nobis semper apparent. cui contrarius est nothus. q̄
australis dicitur. hic est qui terra tegitur ut ait cicero. & effanes
a grecis nominatur. Tanta autem polus celeritate ferri dicitur.
ut nisi aduersus precipitē eius cursū astra currant. mundi rui
nam faciat. Fertur enim eius preceps volubilitas cursū siderum
temperari. Vnde & iuanus. Sideribus que sola fuga moderan
tur olimpi. Occurruntq̄ polo diuersa potentia cursu.

De. Septem planetis celi & eorū conuersionibus. Ca. xiiii.
Hieronymus sanctus in libro exameron sic loquitur.
Legimus in dauid. Laudate eum celi caelorum. Vtrū
enim vnum caelum sit. an plures contentio est. dum
aliqui multos esse asserūt. Alii autem preter vnum alios esse nei
gant. Philosophi autem mūdi septem celos id est planetas glo
borum consonanti motu introduxerunt. Quorum orbibus cō
nexa memorant oīa. quos sibi innixos & velut insertos versari
retro in itinere & contrario ceteris motibus ferri arbitrantur. Si
quidem & in ecclesiasticis libris & caeli caelorum leguntur. &
apostolus paulus vsq̄ ad tertium celum fuisse se raptū memo
rat. Sed de numero eorum nichil sibi presumat humana teme
ritas. Fecit autem eos deus non informes vel confusos. sed ratioē
quadam. ordine suo distinctos. Nam superioris circuli celum
proprio discreto termino & equalibus vndiq̄ spaciis collectum
extēdit. atq̄ in eum virtutes spiritualium creaturarum constituit.
Cuius quidem celi naturam artifex mundi deus aquis tempe
rauit. ne conflagratio superioris ignis inferiora elementa succē
deret. deinde circulum inferioris celi non informi sed multiplici
motu solidauit. nuncupans eum firmamentum. propter susten
tationem multarum superiorum aquarum.

De. Aquis quae super celos sunt

Ca. xv

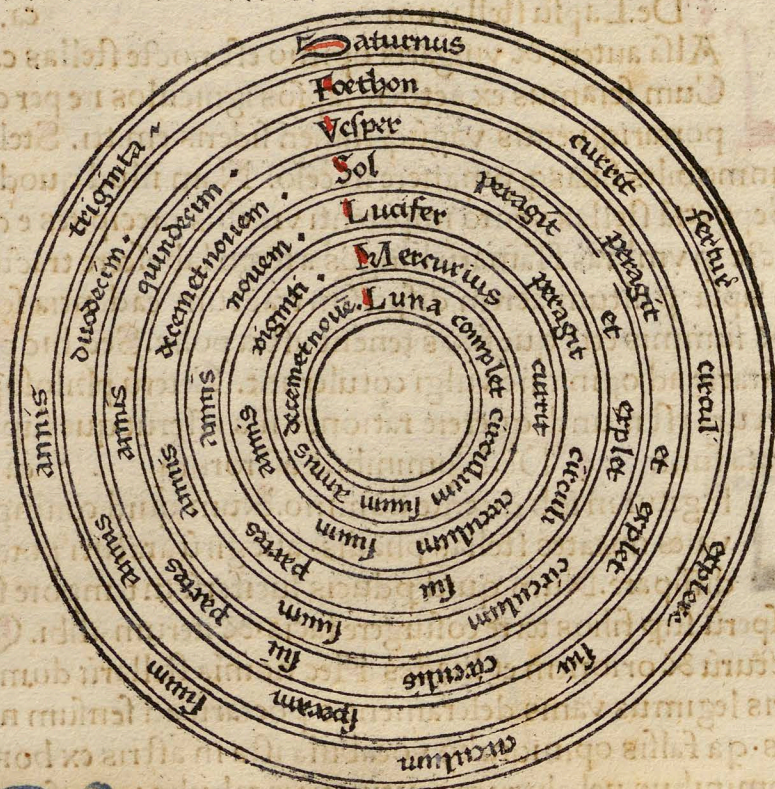
Nec est. Ambrosii sententia. **A**quas super celos sapi-
entes mundi aiunt esse non posse. dicentes igneum
esse celum. nec posse concordari cum eo aquarum na-
turam. **A**ddunt quoque dicentes. rotundum ac volubilem atque ar-
dentem esse orbem celi. & in illo volubili circuitu aquas stare
nequaquam posse. **N**am necesse est ut defluant & labantur. cum
de superioribus ad inferiora orbis ille detorquetur. ac per hoc
nequaquam eam stare posse aiunt. cum axis celi concito se motu
torquens eas voluendo effunderet. **S**ed hi tandem insanire desi-
nant atque confusi agnoscere. quia qui potuit cuncta creare ex
nichilo. potuit & illam aquarum naturam glaciale soliditate sta-
bilire in celo. **N**am & cum ipsi dicunt volui orbem stellis arden-
tibus refulgentem. nonne diuina prudentia necessario perspexit.
ut inter orbem celi. et supra orbem redundaret aqua. que illa fer-
uentis axis incendia temperaret

De. Cursu stellarum

Ca. xvi.

STelle quidem cum mundo vertuntur. non mundo
stante stelle vage feruntur. **E**xceptis enim his que vo-
cantur planete id est errantes. quae vagis mouentur
ordinibus. ceterae quae a planetis vocantur vno loco fixe cum mun-
do voluuntur. **I**deo autem planete id est errantes dicuntur. quia
per totum mundum vario cursu vel motu discurrunt. **P**artibus
autem diuersis inter se mouentur sidera. **N**am quedam superius
quedam inferius discurrunt. **I**nde & illa quae terre propinquiora
sunt quasi maiora nobis videntur. quam ea quae circa celum vol-
uuntur. **L**onginquitate enim locorum visus languescit. **H**inc
accidit ut interuallo longe distantia inter se circulorum alia cele-
rius. alia tardius. ad cursus sui exordium reuertantur. **N**am quae-
dam sidera celerius exorta. ferius occidere estimantur. **Q**uedam
etiam tardius ceteris exorte citius ad occasum perueniunt. **Q**ue-
dam vero pariter exoriuntur. et non simul occidunt. **O**mnia au-
tem suo tempore ad cursum proprium reuertuntur. **R**adius au-
tem solis prepedita sidera aut anomala fiunt. aut retrograda aut
stationaria. iuxta quod & poeta meminit dicens. **S**ol tempora
diuidit eui. **M**utat noctem diemque radiusque potentibus astra. **I**re
vetat. cursusque vagos statione moratur

In ambitu quippe septem celestium orbium primus inferioris sperae est circulus luna constituta. ideo aut proxima terre posita est. ut nocte nobis facilius lumē exhibeat. Dehinc secundo circulo mercurii stella est collocata. solis celeritati par. sed vi quadam ut philosophi dicunt contraria est. Tercius circulus luciferi est circumiectio. que inde a gentibus venus est dicta. quia inter quinque stellas plus lucis habeat. Nam ut prediximus quemadmodum sol & luna ita & hec umbram facit. Quarto circulo solis cursus est collocatus. qui proinde quia omnibus lucidior est. medius constitutus. ita ut tam supernis quam inferioribus lucem prestat. Ratione autem diuina sic constitutus est. quia preclara omnia in medio esse debent. Porro quinto circulo vesper sidus dicitur collocatus. quia illud marti assignatur. Sexto vero phetontis stella est quam iouis appellant. Iam summo celo id est in mundi vertice stella saturni posita est. que quidem dum summum celum teneat. sublimiorque sit omnibus natura. tamen eius frigida fertur approbante virgilio. Frigida saturni quo sese stella receptat. Haec autem sidera errantia appellantur. scilicet non quia ipsa errant. sed quia nos errantes faciunt. que sidera grece dicuntur planete. In sole enim et luna omnibus notus est ortus & occasus. adeo quia sol & luna directo cursu eunt. Ista vero ut predictum est retrogradiuntur vel anomala efficiuntur. id est quando particulas addunt & distrahunt. Ceterum quando tantum distrahunt retrograda dicuntur. Stationem autem faciunt quando stant. Anni autem singularum stellarum hi sunt qui in spera subiecta continentur. quibus peractis ad reversionem circuli sui his signis & partionibus conueniunt. Nam luna in quatuordecim annis fertur explere cursum suum. Mercurius annis viginti. Lucifer annis nouem. Sol annis decem & nouem. Vesper annis quindecim. Phetontis annis duodecim. Saturnus annis triginta. quorum orbium atque stellarum positionem subdita demonstrat figura

De Lumine stellarum

ca. xviii

S Tellas non habere proprium lumen. sed a sole inluminari dicuntur. Nec eas unquam de celo abscedere. Sed veniente sole celari. Omnia enim sidera obscurantur sole oriente sed non cadunt. Nam dum sol ortus sui signa premit. omnis stellarum ignis sub eius luminis fulgore evanescit. Ita ut propter solis ignem nullius sideris splendor videatur. Hinc etiam sol appellatus eo quod solus appareat obscuratis cunctis sideribus. Nec mirum hoc de sole intelligere cum luna plena & tota nocte fulgente plerumque astra non luceant. Esse autem stellas per diem in celo prebentur solis deliquio. quod quando sol obrecto orbe lune fuerit obscuratus. clariora astra in celo videantur. Stelle autem secundum mysticum sensum sancti viri intelliguntur. De quibus dictum est. Qui numerat multitudinem stellarum. Sicut enim omnes stelle a sole illuminantur. Ita sancti a christo gloria celestis regni glorificantur. Et sicut per fulgore solis & vim maxima luminis eius sidera obtunduntur. Ita & omnis splendor sanctorum in comparatione glorie christi quodam modo obscuratur. & quemadmodum stelle sibi defferunt

in claritate. Ita iustorū diuersitas mentorū cum discretionē erit

De Lapsu stellarum

ca. xix.

Lalsa autem & vulgaris opinio est nocte stellas cadē
Cum sciamus ex aethere lapsos igniculos ire per celū
portariq; ventis vagūq; lumen fidens emitti. **S**tellas
autem immobiles fixasq; pmanere in celo. **N**am illud quod ait
poeta. **S**epe etiā stellas vento impetenti videbis precipites e celo
labi nocte p vmbas flāmarū longos a tergo labescere tractos.
& iterū lapsa p altum aerem dispersim tractum cadentia solui
sidera. & summis etiā que fixas tenent astra polis. **S**ed hic poe/
te voluntarie ad opinionē vulgi cōtulerunt. **C**eterū philosophi
q uibus cura est mundi querere rationē. illa asserūt que supius
memorata sunt.

De Nominibus astrorum

ca. xx.

Egitur in iob dicente domino. **N**um quid cōiungere
vales micātes stellas pliadis. aut girū arcturi poteris
dissipare. **N**um quid pducis luciferū in tempore suo

Aut vesperū sup filios terre cōsurgere facis. & iterum alibi. **Q**ui
facit arcturū & orionem et hiades. **H**ec nomia stellarū dum in
scripturis legimus vanis deleramentis poetarū ad sensum non
p bemus. qā falsis opinionib; vocabula ista in astris ex homi/
num nominibus uel aliarum creaturar; vocabulis imposuerūt.
Ista enī stellarū quarūdam gentiliū sapientes noīa sicut & die;
indiderūt. **Q**uod eisdem noībus sacra vitur scriptura. **N**on eoz;
idcirco vanas adprobat fabulas. sed faciēs ex rebus visibilibus
inuisibiliū rerum figuram. ea nomina p cognitionē hominum
ponit que late sunt cognita. **V**t quicquid incognitū significat.
p id quod est cognitū humanis sensibus innotescant facilius.

De Arcturo

ca. xxi.

Arturus est ille quē latini septētrionalē dicunt. **Q**ui
vii. stellaz radis fulgens in seipso reuolutus rotatur
Qui ideo plaustrū vocat qā in modū vehiculi volui
tur. & mō tres ad summa eleuat. modo. iiii. inclinat. **H**ic autē
in celi axe cōstitutus semp versatur & nūquam mergit. **S**ed dū
in semetipso reuoluit nox finit. **P**er hunc arcturū id ē septētrio/
nalem. ecclesiam septinaria virtute intelligimus fulgētem. **N**am
sicut in axe celi arcturo semp inclinat rursusq; erigit. **I**ta ecclesia
diuersis quidē aduersitatibus humiliatur. **S**ed mox cōsurgens.
spe et virtutib; eleuat. & sicut ex tribus stellis &. iiii. septētrion

perficitur. Ita ecclesia per fidem trinitatis & operationem .iii. virtutum
principalium consummatur. Ex fide enim & operibus homo iustificatur.

De Boetis stella ca. xxii

Boetis stella est que plaustrum id est septentrionalis sequitur.
que etiam ab antiquis artofilax dicitur siue minor arctu-
rus. Vnde & quidam eam septentrionem dixerunt. Hanc
inspectant precipue qui nauigare nesciuntur. De qua. Lucanus
Velox ubi & orta fuerit nocte boetis. Quia cum orta fuerit cito
facit occasum

De Pliadis stella ca. xxiii

Pliades inulte iuges stelle quas etiam butrum appellamus
a multitudine stellarum. Nam & ipse .vii. dicuntur esse.
& amplius quam sex nullus conspiciere potest. Hec ab
orientem surgunt. & ad propinquatem diei claritate stellarum eius ordo
descenditur. Pliades autem a pluritudine vocate sunt. quia pluralitatem
greci apotophiton appellant. Has latini virgiliaeas appellauerunt
eo quod post verum exoriantur. & eo magis a ceteris predicantur. quod huius
ex orientibus estas significatur. Occidentibus hiemis ostendit.
Quod aliis penitus non est traditum signis. Huius autem stellis ab eo
quia .vii. sunt & splendide micant. sancti omnes septiformis spiritu
virtute fulgentes significantur. Ab eo quod sibi vicinantur. sed se non
contingunt. Caritate proximos & tempore diuinos dei predicatorum
ostendunt

De stella Orion ca. xxiiii

O Orion stella est. hec autem Orion a gladio dicta. unde
etiam eam iugulam vocant. Sicut ut videtur armatum &
stellarum luce tribile quod ignorare magne difficultatis
est. adeo quis rudes oculos tamen per fulgoris splendore in semet-
ipsum rapit. Huius quippe oriones in ipso pondere temporis hiemalis
exoriantur. Suorum ortu imbres & tempestates excitant et maria
terraque conturbant. Oriones autem significantur martires. Nam sicut
isti nascuntur in celo tempore hiemis. Ita in ecclesia martires procedunt
tempore persecutionis. Orionibus precedentibus mare turbatur et
terra. ab ortu suo per martires terrenorum et infidelium corda
tempestate lactant

De stella Luciferiana ca. xxv

Lucifer stella est nitens. que omnium maxime clara esse
videtur. Nam quemadmodum sol & luna ita et hec facit
umbras. Ista igitur orientem solem precedit atque mane
nunciando tenebras noctis luminis sui fulgore aspergit. Cuius
figura est Christus qui velut lucifer per incarnationis misterium producit

p quem lux fidei tanq̃ dies sequutura demonstrat. Lucifer autē
baptitus est. sic cuius pars sancta est. Sic ihesus in apocalipsin
de se et de ecclesia dicit. Ego sum radix & gen9 dauid. stella splē
dida & matutina. Pars autem alia eiusdē luciferi. diabolus esse
dinoscitur. De quo scriptū est. Quomō cecidisti de celo lucifer
qui mane oriebaris. Qui etiā in celo super stellas dei dicit se sedē
positurum. & cadens de celo confringitur

De stella. Vespertina

ca. xxvi

Vesper stella est orientalis noctē adducēs. Hec solem
occidentem sequitur. et tenebras succedentes precedit
Hec autem antixpi exprimit tipum. qui tanq̃ vesper
ut ait. Iob. Sup filios terre cōsurgens. & cece noctis successu car
naliū corda effuscat. qđ ideo auctore deo fit. q̃a p incredulitate
& infidelitate pcedēte qui rennuerūt xpo credē antixpm suscipe
meruerunt

De. Commis stella

ca. xxvii

Commis stella est que velut cōmas luminis ex se fun
dit. Hec cū nascit̃ regni cōmutatiōez fertur ostendere.
Aut bella & pestilencias surgere. De qua. Prudētius
ait. Tristis cōmita intcidit. Et. Lucanus. Et tris mutant̃ regna
cōmiten. Et. Virgilius. Hec desinit occidens arserē cōmiten. Ge
nehlatici autem omnes stel as erraticas quibusdā temporibus
cōmita fieri dicūt. & p vnicuiq̃ sunt motus. Ita secunda uel ad/
uersa ptendere

De. Sirius stella

ca. xxviii

Sirius stella est quam canem vulgo appellant. Sirius
q̃ppe appellatus. ppter flāme candorē q̃ eiusmōi sit
& ppter ceteras lucere videatur. Hec oriens mundū &
ardore & nimio calore incēdit. & estu suo fructus exurit. Inter/
dum et morbo afficit corpora corrūpens aerem flagrantia ignis
Ab hac enim stella dies caniculares appellantur. Quō hū plus
flagratur ardoribus q̃ totius estatis tempus

Vtrum sidera animam habeant

ca. xxix

Solet autem queri ut sanctus. Augustinus ait. Vtrū
sol & luna & stelle corpora sola sint. An habeāt rect/
ores quosdā spiritus suos. Et si habeāt. Vtrum ab eis
etiā vitaliter inspirent̃. si ut animant9 carnes p anias animalū.
An sola sine vlla pmixtione p̃sentia sint. & dū motus alicuius
corporis sine anima esse nō possit stelle que cū tanto ardore ac
nature ratione mouent̃. ut in nullo prorsus aliqñ cursus eorum

impediatur. **V**trum animates sint & rationabiles videantur non facile comprehendere potest. Salomon autem cum diceret de sole **G**irans girando vadit spiritus et in circulos suos reuertitur. **O**stendit ipsum solem esse spiritum & quod animalis sit et pergit & spirat & vegetat et annos orbis suo cursu expleat. Sicut & Poeta ait. Inter ea magno sole circumuoluitur annus & alibi. Luna lucente qui globum titaniaque astra spiritus intus alit. Quapropter si corpora stellarum animas habent querendum est quid sit future in resurrectione

De Nocte

Ca. xxx

Ambrosium in libro exameron legi dicentem. Querit quomodo spatium occupet umbra terre efficiens nobis noctem cum sol recedit a nobis diemque obducit cum inferiora axis septentrionalis inluminat. Omne enim corpus umbram facit & naturaliter umbra corpori adheret. Adeo etiam ut pictores umbras corporum priusquam pingant nituntur exprimere. Idque artis asserunt non intermittere vim nature. Ergo sicut in diem cum a parte solis aliquod corpus hominis uel arboris occurrit ex ea parte qua lumine percussitur umbra subsistit. Sic cum recedente die sol ad eum locum peruenit ubi occidere dicitur. Vbi motum magnitudinis a nobis separat. Sicque terre obiectu a septentrionali parte obumbrat ac adeo ut noctem nobis faciat hec ipsa umbra. Terrarum ordinem exposuimus

De Partibus Terre

Ca. xxxi

Terra ut testatur. Vginus mundi media regione collocata omnibus partibus aequali desidens inuallo centrum obtinet. Oceanus autem regione circumductionis sperae perfusus per totius orbis adluit. Finis itaque & signa occidentia in eum cadere existimantur. Regio autem terre diuiditur trifarie ex quibus una pars. **E**UROPA. Altera. **A**SIA. Tercia. **A**FFRICA. vocatur. Europam vero ab affrica diuidit mare ab extremis oceani finibus & herculis columnis. Asia & Libia cum egipto determinat ostium nili fluminis quod canopicum appellatur. Asia autem ut ait sanctus Ambrosius a meridie per orientem usque ad septentrionem peruenit. Europa vero a septentrione usque ad occidentem atque inde affrica ab occidentem usque ad meridiem. Unde euidenter orbem dimidium due tenent. Europa & affrica. Alium vero dimidium sola asia. Sed ideo ille due partes facte sunt quia inter utramque ab oceano mare magnum ingreditur. Totius autem terre mensuram geometrici. clxxx. milium stadiorum existimauerunt. ccc. autem in longitudine

cc. in latitudine in historiis catholicis hoc dicit. Omnes nationes
q̄ vicine sunt soli nimio calore p̄stas āplius quidē sapere. Sed
minus habere sanguinis dicunt. Propt̄ea cōstantiā ac fidutiā
cominus nō habere pugnādi quia metuunt vulnera. q̄a exiguū
sanguinis se habere nouerūt. At contra septētrionalis populus
a solis ardore remotus in quo insultores quidē. Sed tamē largo
sanguine redundantes sunt ad bella promptissimi

De Tonitruo

Ca. xxxii

Tonitrua autem ex fragore nubiū generant̄. Concepti
enim in frasinum nubium ventorū sinitus versantur.
errant ibidem. Cumq; vehementer serepente eliserint.
& virtutis sue mobilitate in q̄libet parte eruperint. magno con/
crepāt murmure. & in more exilientiū de stabulis quadrigarū.
sonus fragoris eius ad aures nostras emittit̄. Alii autē tonitruū
vocis sup̄na ē increpatio. siue clara p̄dicatio sanctoꝝ. q̄ clamore
forti p̄ totum orbem terraz in auribus fideiū p̄strepit p̄ quam
possit culpam suam āmonitus agnoscere mundus

De Fulminibus

Ca. xxxiii

Sunt naturalium scrutatores causaz q̄a ex collisione
atq; attritu nubiū fulgura generant̄. ad instar silicum
duriorum. Quae cū cōplose. res inuicem sibi medius
ex huius ignis elabitur. Vel quēadmodū si ligno lignū teras. ignē
emittunt. Vnde ait. Pamphilus. Fulgura que attriti s quoties
micuere p̄cellis. Hac itaq; ratione cū nubila inuicē in se fuerint
conlisa illico fulmina emittunt̄. Dehinc sequunt̄ tonitrua. Qui
licet sonitu tardiora sunt p̄cedente cōcursu lumis claritate parit̄
tamen cū fulgure emittuntur. Sed eoꝝ sonitus tardius penetrat
aures q̄ oculos. Splendor fulguris ad instar securis est p̄cul ar/
borem cedentis. Cuius q̄dem antecernis ictum quam ad aures
sonitus pueniat. Ergo nubium attrita fulmia nascunt̄. Nunq̄
enī sereno celo fulgura emicuerūt. vnde &. Virgilius. Nō alias
celo ceciderūt plura serēo fulgura. Fit enī fulmē nube & imbre
& vento. Nam cum ventus in nubibus agitatus est vehemēter.
sic incalescit ut accendat̄. Dehinc ut p̄dictū est. fulgura & toni/
trua exp̄muntur simul. Sed illud celerius videt̄ q̄a clarum est.
hoc autē ad aures tardius puenit. Post fulmis autē ictū ventoz
erumpere violentiā. sicq; feruorem tempestatis que in nubibus
conclusi agebant exeuntes ad terrā emittūt. Duricius autē dixit.

fulmina ex minutis seminibus constare. ideo penetrabilia esse.
Vbicunq; autē fulgura ceciderint sulphuris odorem emittunt.
Virgilius ait. **E**t late circū loca sulfura fumāt. et. **L**ucan. **E**the/
rioq; nocēs fumauit sulfure ferrum. **I**n fulminibus sanctorum
accipiunt miracula claritate signorū atq; virtutū micantia. atq;
ad intima cordis pueniētia. **S**ublimia tamē loca amplius sentire
ventoz uel fulminū iniuriā q̃ humilia terre. **V**nde et. **O**ratius
dicit. **F**eruntq; summos fulgura mōtes. **N**imis autē excelsiora
in tēpestatibus esse secura. **V**t **O**limpus. **Q**ui celsitudie sua nec
impetus ventoz. **N**ec ictus fulminū sensit q̃a nubes excedit

De Arcu

Ca. xxxiiii

Lemens romanus antistes & martir. Ita scripsit. **A**r/
tus enim in aere ex imagine solis hoc modo format.
Dum enī sol in nubibus rarefcentibus ex aduerso re/
fulserit radiosq; suos directa linea humore nubiū transfundens
imp̃sserit sit rep̃cussio splendoris eius in nubibus. **E**x quibus
autem fulgor micans arcus speciem format. **S**icut autē imp̃ssa
cera anuli imaginem exprimit. **S**ic nubes econtra ex rotūditate
solis figurā sumentes orbem efficiūt. & arcus effigiem fingūt.
Apparet hoc autem non semper sed cum rarefcent nubila celi.
Nam rursus cū in se coeunt nubes atq; densant. cōfestim arcus
forma resoluit. **I**n nubiū enim densitatē arcus aerem in p̃fecto
giro cōplectitur. **D**eniq; sine sole & nubib9 nūq; apparet arcus.
q̃a ex tipo radii solis species eius formatur. **Q**uadricolor enī est.
ex ōnibus elementis in se rapit species. **D**e celo enī trahit igneū
colorem. **D**e aquis purpureū. **D**e aere album. **D**e terris colligit
nigrum. **H**ic autē arcus p̃ eo q̃ a sole resplendet in nubib9 xp̃i
gloriam indicat in p̃phetis atq; doctoribus refulgentem. **A**lii
ex duob9 colorib9 eius id est aquoso & igneo duo iudicia sig/
nificare dixerūt. **V**num p̃ quod dudū imp̃i perierūt in diluuiō
Alterū enī p̃ quod p̃modū peccatores cremādi sunt in inferno

De Nubibus

Ca. xxxv

Notandum ex libro Iob quia cogitur aer iste visibilis
ut cōglobetur. **C**onglobatus in nubibus vertit. **S**ic
enī ipse dicit. **S**ubito ip̃e aer cogit in nube. & ventus
trāsienſ fugauit eas. **E**t. **V**irgilius. **C**onsurgūt venti atq; in nu/
bibus cogitur aer. **N**ubes autē sancti p̃dicatores intelliguntur.
qui verbi diuini pluriā credentibus infundunt. **A**er autē iste

inanis & tenuis. vacuas hominū mentes vagasq; significat. qui tamē densatus in nubes reuertitur. q̄a collecte ab inani vanitate infidelīū mētes fide solidant. Et sicut ex aere inani fiunt nubes pluuiiales. Sic ad fidem de mūdi vanitate colligunt sancti p̄dicatores. Nubes autem dicte. q̄ etherea obtegan. Vnde & nupte dicuntur q̄ vultus suos velent. Vnde & nuptunus q̄ nube & mare & terrā tegat

De Pluuīs

Ca. xxxvi.

Egitur in. Amos p̄pheta. qui vocat aquas maris. & effundit eas sup̄ faciem terre. Aque enim amarissime vapore subtili calore aeriosus penduntur. Ad instar medicinalis cucurbite. Quia calore superioris circuli humorem et sanguinem sursum trahit. Quisq; itaq; ratione aquae maris p̄tenuissimos vapores in aere suspense paulatim concresecunt. ibiq; ignis solis decoctē in dulcem pluuiarū saporē reuertunt. Dehinc in grauescente nube mō vi ex opp̄ssē ventorū modo sole dissolute in terre faciem disparguntur. A nubibus ergo rapiuntur. aque maris. & iterum ab ipsis redduntur terris. Sed sicut diximus. ut dulces esse possint in pluuiis coquunt igni solis. Alii autē dicūt non tantūmō aquis maris nubes cōcrescere. Sed etiam ex altis terre vaporibus nebulas adulescere. Quibus densatis coactisq; nubes altius surgere atq; easdem pluuias fundere. Nubes autem ut sup̄ diximus apostolos significat atq; doctores. Pluuiē ergo nubiū eloquia sunt apostolorū. q̄a quasi guttati. id est sententialit veniunt. Sed habundanter doctrine fecunditatem fundunt

De Nive

Ca. xxxvii.

It. Ambrosius. Quia plerumq; glacialib; ventorum flatibus rigentes aque solidantur in niuem & rupto aere nix funditur

De Grandine

Ca. xxxviii.

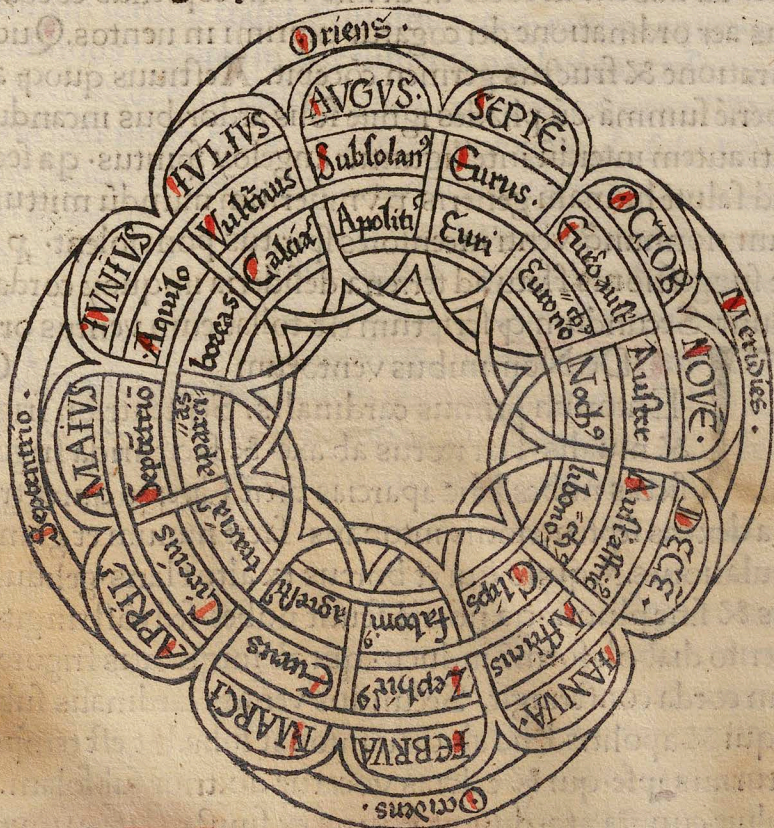
Similiter quoq; ratio grandinū coagulatione fit. Aqua enim niuium frigore ventorū cōminuta in fragmine. partim solis vapore resoluta frustati ad terras elabitur. Q̄ autē rotunda videtur. hoc solis calor facit. et mora refrenātis aeris dum p̄ longū spaciū a nubibus vsq; ad terras discurrunt. Figuraliter nāq; grando p̄ die duritia est. dum tepore malitiae frigida. Nix autē homines increduli sunt frigidissimi atq; pigri et infirmi torpore inentis depressi. Item alium intellectū. Nives sunt homines dilectione frigentes. Qui etiā si existant candidi puritate baptismatis. non feruent spiritu cantatis.

Uentus est aer comotus et agitatus ad pbante. Lucretio. Ventus enim fit ubi est agitando pconcitus aer. Qui etiā in loco tranquillissimo & ab omnibus ventis. qui & obbreui fauillo ad pbari potest. quo etiam muscas abigentes aere cum mouemus flatu sentimus. Quod cum venerit occultiori quodā motu celestiu uel terrenoru corporu p magno spacio mundi ventus vocat ex diuersis partibus celi noia etiam diuersa fortitur. Quidam autem aiunt eo q ex aquis aer ex aere venti nascuntur. Clemens autē dicit eo q montes excelsi certis quibusdā habent in locis. ut ex his velut cōpressus et coangulatus aer ordinatione dei cogatur exprimi in uentos. Quorum inspiratione & fructus germen cōcepit. Aestiuus quoq ardor temperie summā. cū plades ignite solis ardoribus incanduerit. Venti autem interdū intelliguntur angeloz spiritus. qā secretis dei ad salutē humani generis p vniuersum mundū mittuntur. Iterum nonnunq venti incitatores spiritus poni solent. p eo q male suggestionis flatu ad terrena desideria iniquoz corda succendunt. Secundum q scriptum est. tollat eum ventus oriens.

De Nominibus ventorum

Uentorum primus cardinalis. Septentrion frigidus & niualis. flat rectus ab axe. & facit arida frigora & siccas nubes. Hic aparcias dicit. Circius qui et tracias Hic a dextris septentrionis intonans. facit niuum et grandinu coagulationes. Aquilo qui et boreus ex alto flans. gelidus atq siccus & sine pluuia. qā non discutit nubes. sed cōstringit. Vñ et merito diaboli formā inducit. qui ab iniquitatis frigore gentilium corda constringit. Secundus ventoz cardinalis subsolanus qui & apolitis. Hic ab ortu intonat solis. Et est temperato Vulturnus ipse. qui & calcias vocatur dextrior subsolani. Hic dissoluit cuncta atq; difficat. Euris ex sinistro latere venit subsolani. orientem nubibus inrigat. Tercius ventoru auster plage meridiane cardinalis. qui et euro nothus ex humili flans humidus calidus atq; fulmineus. generans largas nubes & pluuias latissimas. soluens etiam flores. Euro auster calidus ventus a dextris intonat austri. Euro nothus ventus temperatus calido a sinistris austri inspirat. Quartus cardinalis Zippereus qui & fabonig ab occidēte inferiore flat. Iste hieme frigore grauissima

vice relaxat floresq; pducit. Affricus qui dicitur eclipse ex zephiri dextro latere in tonas. Hic generat tempestates & pluuias facit & nubium collisiones & sonitus tonitruu et crebrescentiu fulgorum visus & fulminum impulsus. Eurus qui & agrestis ex sinistra parte faboni adspirans eo flante in oriente nubila sunt in india serena. Quosdam autem tranquillius proprios locorum flatus certis appellat vocabulis. quod ex numero sunt. In siria sirus. carbasus in cilia. In ppontide tracias. ciron. In galatia circius. In ispania sogronensis. Sunt preterea quidam innumerabiles ex flumibus aut stagnis. aut finibus nominati. Duo sunt tamen extra hos ubiq; spiritus magis quam venti. aura & altanus.

T De. Signis tempestatis & serenitatis . Ca. xli
Empeestas turbo ē diuini iudicii. Sicut. Propheta ait
Deus in tēpestate & turbine vie eius. Serenitas autē
gaudiū est lucis eterne. Signa autē tempestatū nau/
gantibus. trāquillus in parte sic dicit mutationem tempestatis
expectandā in asperius. Cum in nocturna nauigatiōe scintillat
ad remos & ad gubenacula. aqua in austro venti mutatio est.

Cū luligines hirundinesq; volāt. Aut cū delfini toto se saltib; ostendūt. Aut cū caudis aquā feriunt. Nam semp inde ventus oritur quo illi ferentur. Nec mirum muta animalia diuinare subgurgite. Semp enim incipientes a motu aque inclinantur. Quā p mutationē maris primū vndarum incole sentiūt. Itaq; ppter impetū pugnant siue metuūt ne deferant in littore siue natura ne aduersarum ceruices vnda precipitet. Quid ergo delfini tantū hanc iniuriā timēt immo & ceteri pisces. Sed hui tantū apparēt qui exiliunt. Item. Varro dicit. Signum esse tempestatis dū de parte aquilonis fulget. & cum de parte euri intonat. Nigidius quoq; ait. Luna si summo in corniculo maculas nigras habuerit in primis partibus mensis imbres fore. Si in media tūc cum plena fit in eo corniculo serena densitas fit. Certe si rubet quasi aurū ventū ostendit. Fit enī ventus ex aeris densitate obducta. sol & luna rubescūt. Item si cornua eius obtecta fuerint nubila. tempestas futura erit. Oracius autē dicit. Si aquilonicū cornu lune fit correptus aquiloni imminere. Quarta autē luna futuray index certissima aurarum habetur munda. Vnde & Virgilius Certissimus auctor dicit. Si sol in ortu suo maculosus fit. Atq; sub nube latēs. Aut si dimidia parte apparuerit imbres futuros. Item. Varro dicit. Si ex oriens concavus videtur. Ita ut e medio fulgeat & radios faciat parti ad austrum. partim ad aquilonē. tempestatem humidam ac ventuosam fore significat. Item die inqt. Si sol rubeat erit sincerus. Si polleat tempestatē significat. Nigidius quoq; Si pallidus inquit sol in nigras nubes occidit. aquilonis ventos significat. Item doming in euāgelio. Si facta inquit vespera rubicundū fuerit celum. mane serenū erit. Si mane rutilat triste celum. tempestas futura erit. Et cū auster ventus fuerit aestas erit.

De Pestilentia

Ca. xlii.

Pestilentia est morbus late vacās. et cōtagio suo pene quem tetigerit polluens. Hec enī aegritudo non habet spaciū temporis quo aut vita. aut mors speretur. Sed repentinus languor simul cum morte venit. Quae sit vero causa huius pestilentie quidā dixerūt. Quādo p peccatis hoīm plaga & corruptio terris innititur. Tunc aliqua ex causa id est siccitatis. aut caloris vi. aut pluuiay. Intēperātia aera corrūpunt. Sicq; naturalis ordinis p turbata temperie inficiuntur elemēta & corruptio fit aeris. & aura pestilens. & oritur pernicies. &

corruptibile viciū. in homīes ceteraq; animātia. Vñ et. Virgilius
Corrupto celi tractu miserāda que venit ardoribus satisq; lues.
Itē alii aiūt pestifera semīa rerū. multa ferri in aere atq; suspēdi.
& in extremis celi partib9. aut ventis. aut nubibus trāsportari.
Deniq; q̄a qua feruntur. aut cadunt p̄ loca. aut germina cūcta.
Aut animalium necem corrūpunt. Aut suspēsa manēt in aere.
et cōspirantes trahimus. auras illas quoq; in corpore parit̄ absor/
bemus. Atq; inde languescēs morbo corpus. aut vlcēib9 trīs.
Aut p̄cussione subita exanimatur. Sicut enim celi nouitate uel
aquarū corpora aduenientiū temptari consuerūt. Adeo ut mor/
bum cōcipiant. Ita etiā aer corrupt9 ex aliis celi partib9 veniēs
subita clade corpus corrumpit. atq; repente vitam extinguit.

De Oceani Aestu

Ca. xlii

Alter Oceanus in se reciprocis aestibus reuertat̄. Quidā
aiunt philosophi. mundū ut refert. Solinus ex q̄tuor
elementis quasi quoddā animal esse dicunt cōcretū.
moueri q; quoddā spiritu. & sicut in corporibus nostris respirādi
habentur cōinertia uel conuenientia. Ita in pfundis oceani. esse
quosdam meatus ventoz spiritū veluti nares p̄ quas anhelitus
emissi uel retrahendi alterno accessu recessuq; nūc euaporāt. sp̄ri/
tu effluent maria. nunc retrahente reducant. Aut. Ambrosius
Philosophoz quidā volunt cū augmēto lunari crescere oceanū.
Et tan q̄m eius quibusdam inspirationibus retrorsum retrahāt
Et iterum eiusdem impulsu ac retractu in mensurā p̄p̄iam re/
fundatur. Alii quidem de oceanis vndis sidera dicunt. Solem
quoq; de oceano aquā haurire ignibus suis. & circa ōnia sidera
fundere. ut ea temperet que sunt ignea. Inde dicunt cum haurit
vndas erigit se oceanū. Sed vtrum ventoz spiritū aque erigant̄.
An lunari cursu increścāt. an sole retrahēte decrescant. Hoc soli
deo cognitū est. Cuius & opus mundus est. Soliq; ōnis mūdi
ratio cognita est. Oceani autē magnitudo incōparabilis est.
& intrāsmēabilis latitudo phibetur. Quod etiā. Clemens disci/
pulus apostolorum visus est indicare cum dicit. Oceanus autē
intransmēabilis est omnibus et hīs qui vltra eum sunt. Philo/
sophi autem mundi dicūt. q; post oceanum terra nulla sit. Sed
solo denso aere nubiū contineatur mare sicut & terra subterius.
Ideo &. Lucanus. Cum mare conuoluit gentes cū littora tectis.
Thēsis noluit vlla pati celo contēpta tenerē. quoq; tanta maris

moles creuisset in astra. Nisi superior rector p̄fisset nubib⁹ vndas.

De Mare quur non crescat Ca. xliii

Uur mare maius nō fiat actantis pluuiarum copis nullaten⁹ crescat. **C**lemen's episcopus dicit. Mare nō crescit. eo q̄ naturaliter salsa aqua fluentum dulce in se receptū consumat. **E**o q̄ mō fit ut illud salsum maris eleinentum quātumcūq; receperit copias aquarū nihilomin⁹ exhauriat. **A**ddit etiam qđ venti rapiunt. & calor vaporq; solis adsumit. **D**eniq; lacus multasq; lucanas sub paruo momenti spacio ventorum flatibus solisq; ardore consumatur. **S**alomon autē dicit. **A**d locum vnde exeunt flumina reuertuntur. **E**x quo intelligit mare non crescere. **Q**uod etiā p̄ quosdā occultos p̄fundi meat⁹ aque reuolute ad fontes suos refluant & solito cursu per amnes suos recurrāt. **M**are autē p̄pterea factum est. **V**t omnū cursus fluuiorū recipiat. **C**uius cum sit altitudo diuersa & indiscreta tamen dorſi eius equalitas est. **V**nde & equor appellare creditur quia sup̄ficies eius equalis est. **P**hysici autē dicunt mare altius esse terris.

Quur. Mare amaras habet aquas Ca. xlv

Uur mare amaras habeat aquas. **R**ursus. **A**mbrosi⁹ doctor docuit dicens. Mare idcirco dicūt veteres salſas atq; amaras habere aq̄s. p̄ eo q̄ ea que ex diuersis fluuiis in eum influūt solis calore ac ventorū flatib⁹ adsumant tantū diurno vapore consumi. quantū p̄ singulos dies ex omniū annuū cursib⁹ in ipso vehitur. que causa ex solis ratione fieri phibet. **Q**uia quod purū & leue est sibi rapit. quod vero graue siue terrenum relinquit. **Q**uod etiā amarū & impotabile fit.

De Nilo fluuiio Ca. xlv

Egyptus aeris calore semp̄ solem habet. **N**unquam nubes uel imbres percipit. **C**uius loca nilis fluuius aestatis tempore inundat quo p̄ pluuiis vtunt. **O**rit enim fluuius idem inter austrum & ortum. **A**etheriarū flatus ex **Z**ephiri parte. id est ab occiduo flant & habet certū tempus. **N**ascuntur enim mense maio quarū flatus in icio languens est sed p̄ dies augeſcit. **N**am flant ab hora sexta vsq; in duodecimā. **H**oc igitur flatu resistunt ei vndis oppositis. que etiā ostis ei⁹ qbus in mare influit arenarū cumulis nili fluctus intumescūt ac retrouerti cogunt. **S**icq; aque erūpentes p̄pellunt in austrū. quibus congestis nilus in egyptū erumpit. **Q**uiſcentib⁹ quoq;

etheriarū flatibus ruptisq; arenarū cumulis rursus in suo alveo
redit fluuius.

De. Nominibus maris uel fluminibus **Ca. xlvii.**

In parthis trāquillus sic asserit dicens. **E**xternus mare oceanus
est. Internum ex oceano fluit. Supernum & infernum quibus
italia alluitur. & in his supnum atriaticum dicitur. & tuscum
infernum. **F**retum angustum. quasi feruens mare. ut siculum
gaditanum. **E**stuaria sunt omnia p que mare vicissim tunc acce
dit. tunc recedit. **A**ltum pprie mare pfundū. vaga qbus in ma
ri possunt stare. que. **V**irgilius breuia appellat. **Q**ue eadem greci
brachia. sing maiores recessus maris dicunt. ut caspius. arabicus.
indicus. **M**inores autem anguli. ut pcanus. amiclanus. & ceteri
similes frustra motus maris sine tempestate fluctuātis. **N**eui9
in bello punico sic ait. **H**onorarie honeste stabant in frustris. ut
si diceret in falo moles que imminet & pcurrit mare. **D**e qb9
Pacubius poeta. **O**mnēs lacebras sublata mole obtrusas. **S**ing
dicitur cecus fluctus tumens. necdum tamen canus. **D**e quo
accanto interrogatus sic ait. **P**opulus fluctus ceco faciunt p di
scordiam &. **A**ugustus ait. **N**os venimus nea olim fluctum
quidem ceco. **L**itus dicitur quicquid alluitur. **F**lumen omnis
humor qui uel modice fluit. **T**orrens fluuius. qui a pluuia cre
scit. & a siccitate torrescit. **D**e quo. **P**acubius. **F**lammeo vapore
torrens torret. **O**rta exitus fluminum in mare. **T**ollia aquarum
piectus. quales inaniente flumine quā maxima precipitia.

De. Positione terre **Ca. xlviii.**

Valiter terra sup aerem fundata libratu credatur stare
ponderibus. **S**icut dicit. **A**mbrosius. **D**e terre autem
qualitate siue positione scdm scripturam. **I**ob sciendū
est. **Q**ui extendit aquilonē sup vacuū & appendit terram super
nihilum. **P**hilosophi quoq; similiter opinantur aere densō terrā
sustineri & esse in modū spōgie atq; in medio aeris qsi spongiā
mole sua immobilem pendere. **S**ic equali motu hinc atq; inde
veluti alarum suffulta remigis ex omni parte librata ppendeat.
Nec in partē possit inclinare alteram. **V**erūtamen vtrū densitate
aeris sustineat. an sup aquam ppendeat. quia scribitur. **Q**ui fun
dauit terram sup aquas. **V**el quomō aer mollis & tenuis tantā
molem possit sustentare terre. aut si sup aquas est tam in mane
pondus quomō non dimergit. **A**ut quomō equalitatis libram

teneat. ne in altera parte ppenſa incumbat. hoc nulli mortaliū ſcire phas eſt. atq; pſcrutari licet cuiquam tante diuine artis excellentiam. **D**um conſtet eam lege maiestatis dei. aut ſup aquas. Aut ſup nubes ſtabilem pmanere. **Q**uis enī inquit. **S**alomon ſufficit narrare opera ipius. **A**ut q; inueſtigauit magnalia illiq;. **E**rgo qd mortaliū nate ſecretū eſt. diuine potētie relinquendū ē

De Terre motu

Ca. xlviii

Sapientes dicunt terrā in modum ſpongiarū eſſe conceptam in qua ventum rotari & ire p cauernas. **C**ūq; tantum ierit. quantū terra capere non poſſit. huc atq; illuc ventus fremitum murmura mittit. **D**ehinc querētes viam euadendi dum ſuſtinere terra eum non potuerit. aut tremit. aut dehincitur. ut ventum egerat. **I**nde aiunt fieri terremotum dum vniuerſam terram ventus incluſus concutit. **V**nde &. **S**aluſtiq;. **V**enti inquit p caua terre p̄cipitati rupti p aliqd montis tumulūq; reſederit. **E**rgo ut diximus tremore terre uel ſpiritu. venti p cauernas terre uel ruina inferiorū motuq; inde exiſtit. **S**ic enī. **L**ucanus ait. **T**erraq; dehiſcente in ſolitū tremuerunt montib; alpes. **T**erremotum autem illuc ibi aſſidue fieri. vbi caua terrarū ſunt. **I**n quibus venti ingrediuntur & faciunt terremotū. **N**am vbi arenosum eſt. aut ſolida eſt terra nō ibi fit terremotū. **T**erre autē motus p̄tinent ad iudiciū quomō peccatores et terreni homines ſpiritu oris dei concuſſi cōmouebunt. **I**tem terremotus hominum terrenorum eſt ad fidem conuerſio. **V**nde ſcriptum eſt. **P**edes eius ſteterunt & cōmota eſt terra. **V**tq; ad credendū.

De Monte. Aethna

Ca. l.

De monte ethna. **I**uſtinus in libro hitoriarū ita ſcripſit dicens. **S**icilie tellus tenuis ac fragilis & cauernis quibuſdam fiſtoliſq; ita penetrabilis ut ventorū tota ferme flatibus pateat. **N**ec nō & ignibus generādis nutriēdiſq; ſola ipſius naturalis materia quippe intriſecus ſtrato ſulphure et bitumine traditur. **Q**uae res facit ut ſpiritu cū igne introrſus reluctanti frequenter & cum pluribus locis nunc flāme nunc vapores. nunc fumus erūpat. **E**xindē deniq; ethne mōtis p tot ſecula durat incendiū. et vbi aciora ſpiramēta cauernarū ventus incumbit. arenarū cumuli erigunt. **A**ccedunt et ppetua fumēta inſularū eolitum. veluti ipſis vndis alatur incendiū. **N**eq; enim vitam anguſtis terminis aliter durare p tot ſecula tantus ignis

potuisset. **N**isi & humoris nutrimētis alerēt. **H**inc igit fauille
scintilla & caribde peperere. hinc latratus audit. hinc monstri
incredita simulacra dum nauigantib9 magnis verticib9 pelagi
desidentes exterriti latrare putant vndas quas sorbentis aestus
vorago condidit. **E**adem causa etiā ethne mōtis ppetuos ignes
facit. **N**am aquaz ille cōcursus raptō secū spiritu in imū pfun/
dum trahit. atq; ibi suffocatū tādiu tenet donec pspicuos ignes
ppetua incēdia spirabūt ad puniēdos peccatores qā cruciabunt
in secula seculoz. **N**am sicut isti ipi mōtes tanta tēporis diutur/
nitate vsq; nunc flāmis exestuantibus pseuerant. **I**ta ut nunq;
extingui possint. **S**ic ille ignis gehenne ad cruciēda corpora
damnatorum finem nunquam habiturus est.

De. Natura solis

• Ca. li •

Nec sunt verba. **A**mbrosii in libro exameron. Solem
inquit philosophi negāt calide esse nātē. eo q; albus
sit nō rubicundus an rutilus in specie ignis. & q; nec
ignitus natura sit. **S**i quid habet caloris ferunt p nimīū motū
conuersiōis accedere. **Q**uod ergo dicendo putant ut nihil videat hu/
moris consumere. qā calorē quo humor uel minuit uel plerūq;
exuntur nō habet naturalem. **S**ed nihil agunt qui ita pponūt
qā nihil interest utrū ex natura calorē habeat an ex passiōe uel
ex aliqua causa. **N**os autem credim9 eum. sicut habet virtutem
inluminādi. ita etiā vaporandi. Igneus autē sol. ignis antē inlu/
minat et exurit. **Q**uidam autē dicunt solis ignes aquas nutrire.
& a cōtrario elemēto virtutē luminis & vaporis accipere. **V**nde
frequenter solem videmus madidū atq; rorantē. **I**n quo euīdēs
dat indicīū qd elementū aquaz ad temperiem suam sumpserit.
Hoc quantū dixim9 ad naturā ei ptinet. **A**t vero iuxta spirita/
lem intelligentiam sol xpūs est. sicut in. **M**alachia scriptum est
Vobis autē qui timetis dominū oriēt sol iustitie. & sanitas in
pennis eius. **M**erito autē sol xpūs intelligit dictus quia ortus
occidit scdm carnem. & scdm spiritū de occasu rursus exoritur
Item sol inluminat & exurit & opaco tempore cōfouet sanos.
febricitantes vero flagrātia gemiati caloris incendit. **I**ta & xpūs
credētes in fide spiritu vegetate inlumiāt. & negātes se inetnum
ignis calore torrebit.

De. Quantitate solis & lune • Ca. lii •

Virius in eodem opere idem doctor ita testat. Solis
radius nulli longior. nulli ppingor. Similit et lune

globus aequalis est omnibus similis. Sol & indis & britannis
eodem momento ab utrisque videtur cum oritur. Aequale etenim
spacium illius occidentales cum oritur vident & aequale orientales
cum occidit perspiciunt. Nec cum vergit in occasum minor apparet
orientalibus. Nec occidentalibus cum oritur inferior quam orientalibus
existimatur. Quantum distat inquit oriens ab occasu. Tantum huius
sibi inuicem distant sed sol a nullo distat nulli presentior nullique
remotior est. Neque moueat quenkumque tanquam cubitalis in orbe
suo videatur cum oritur. Sed considerare oportet quantum intersit
spacium inter solem et terram quod aspectus nostri infirmitas et quidam
egritudo vix valet intueri. Plurimum autem amplius aliquibus partibus
quam terra sapientes mundi esse dixerunt. Lunam autem minorem
esse dicunt antiqui quam solem. Omnia enim que proxima sunt nobis
maiora videntur. Longinquitate autem locorum visus languescit. Lunam
igitur videmus prope nos esse. Nec eam maiorem aspectui nostro quam
solem. Ideoque cum sol longe superior sit a luna & tamen a nobis
maior videtur. Iam si prope nos accesserit multo maiorem futurum vide
remus esse.

De Solis cursu

Ca. liii.

Dicunt antiqui aratus et egeus. Sol pro se ipsum moueri
non cum mundo vni loco manere. Nam si fixus
maneret. Necessarium erat eodem loco occidere et exoriri a quo
pridie fuerat exortus. quemadmodum cetera sidera signa oriuntur &
occidunt. Preterea si ita esset. consequens erat ut dies & noctes essent
omnes equales. & quoniam spaciosus hodiernus dies esset tam longus
semper est & futurus. Nox quoque simili ratione semper equalis permaneret
sed quomodo inaequales aspeximus. & solem alio loco oriturum
alio occidisse hesterno videmus. Ab eo quia diuersis locis occi
dit & exoritur. Putant eum philosophi nequaquam cum mundo fixum
volui. sed ipsum pro se moueri. Quia postquam ardentem rotam oceano
tinxerit. per incognitas nobis vias ad locum unde exierit regreditur.
Expleto noctis circulo rursus de loco suo festinus erumpit. Ob
quam enim fracta linea per austrum pergit ad boream ita ad orientem
revertitur. Hiemis autem tempore per plagam meridianam currit. Aesta
te vero septentrioni vicinus est. Sed quomodo per austrum currit
vicinus terre est. quomodo vero iuxta septentrionem sublimis attollitur.
Qui ideo deus diuersos cursus constituit. loca & tempora. nedum
semper in isdem oriret locis cotidiano ea vapore consumeret. Sed
ut. Clemens ait. diuersos accipiet cursus quibus aeris temperies

p rationē tempoz dispensat. & ordo vicissitudine imitationeq;
feruet. **N**am dū ad supiora cōscenderit. ver temperat. **V**bi autē
ad summū celi venerit estiuos calores accēdit. **D**ecidens rursus
autumno temperiē reddit. **V**bi vero ad inferiorē redierit circulū
geli. ex glaciali cōpage celi rigore nobis hiberni frigore derelin/
quit. **E**x ipso enī sunt hore. & ex ipso dies cum ascenderit & ex
ipso etiā nox cum redierit. ex ipso omnis esset anni numerantur.
ex ipso vicissitudo temporū fit. **E**t cum sit iste minister bonus
gradus ac vicissitudines tempoz moderandas. tamē vbi scdm
voluntatē dei & ppositū mortaliū dat incādescit acrius et urit
mundus vehemētiōribus flāmis. & pturbat aer. et plaga hoīm
& corruptio terris inicit & lues aniantibus & pestilens p om/
nia mortalibus annus inducit. **C**um autē oritur p austrū id est
meridianū iter habet. & decursa australi pte inuisibilib9 vadit
in locum suū rediens. **A**dinstar qppe ecclesie fabricatus est hic
mundus in qua dominus ihesus xpus sol aeternus partem suā
pcurrit. **V**nde & meridianū reuocat. **A**quiloni vero id ē aduerse
parti nō oritur. **S**icut de eodē cum in iudicio venerit dicit. Iusti
tie lumē nō inluxit nobis & sol nō ortus nobis est. **T**imētibus
autem dominū oriēt sol iustitie & sanitas in pennis eius. sicut
scriptū est. **M**alis vero meridies nō est. sed nox est sicut legitur.
Dum sustinēt ipsi lumen. facte sunt illi tenebre. dum sustinent
fulgorem. fiunt in obscura nocte.

De Lumine lune

Ca. lxxi.

It sanctus. **A**ugustinus in psalmi decimi expositiōe
Queritur inquit vnde habeat lumen luna. **D**uas ta/
men opiniōes tradunt. **S**ed que sit harum verax du/
bium fertur posse quenquam scire. **A**lii nanq; dicunt p prium
eam habere lumen. globiq; eius vnā partē esse lucifluam. **A**li/
am obscuram. et dū moueatur in circulo suo. eandem partem
qua lucet paulatim ad terras conuertit. ut videri a nobis possit.
Et ideo prius quasi corniculato lumine fulget. **N**am & si formes
pilam ex parte media candidā. ex parte obscuram. **T**unc ea par/
te qua obscura est. **S**i coram oculis habeas nihil candore aspi/
cies. **C**um coeperis illā candidā partē paulatim ad oculos ouertē
Primū veluti cornua cādoris videbis. **D**ehic sensim crescit do/
nec tota pars cādida opponat oculis et nihil obscurū alteriq; ptis
videat. **Q**uā si denuo paulatim cōuertis. incipit obscurata apparere

& candor minui. donec iterum ad cornua redeat. ac si totus candor ab oculis auertatur. et sola iterum pars obscura possit videri. **Q**uod fieri dicunt cum lumen lune videtur crescere vsq; ad quintumdecimum diem. & rursus vsq; ad xxx. & redire cornua donec penitus nichil lucis appareat. **A**t contra alii dicunt lunam non suo fulgere lumine. sed a sole accipere lumen. **S**ol enim illi loco superior est & ex hoc euenit. ut quando sub illo est. parte superiori luceat. inferiorem vero quam habet ad terras incipiens a cornibus. sicq; paulatim sole longius discedente pars ois subterior illuminetur. donec efficiatur. xv. luna. **P**ost dimidiu autem mensem cum ceperit ex alio semicirculo pproinquare soli. qnto magis superiori parte illustratur. tato magis ab ea parte qua terras aduertit non potest excipere radios solis. & propterea videtur decrescere. **I**llud certe manifestum est & cuicunq; aduertente facile cognitum. quia luna non augeatur ad oculos nostros nisi a sole recedendo neq; minuatur nisi ad solem ex parte alia pproinquando. **A**b illo ergo accipit lumen. & cum sub illo est semper exigua est. **C**um vero ab illo longius abscesserit fit ampla. suoq; ambitu plena. **S**i enim suo lumine vteretur. necesse erat semper eam esse equalem. nec die tricesimo exilem fieri. et suo si lumine vteretur huius nunqm eclipsis fieret. **C**eterum quantum ad intellectum pertinet mysticum. **L**una huius mundi speciem tenet. quia sicut ista menstruis complexionibus deficit. ita mundus ad completionem temporum currens quotidianis defectibus cadit. **L**una quippe elementi sui varietate diuersis cursibus definit ut crescat. crescit ut desinat. **S**ed ideo alternis vicibus commutationem sideris representat. ut doceat homines ex ortu morituros. & ex morte victuros. atq; ideo cu senescit mortem corporum prodit. **C**um iterum igitur crescit. eternitatem indicat animarum. **N**onnunqm vero eadem luna & iam ecclesia accipit pro eo qd sicut ista a sole. sic ecclesia a xpo illuminatur. **S**icut eni luna deficit atq; crescit. ita ecclesia defectus habet & ortus. **F**requenter eni defectibus suis crescit. & his meruit ampliari dum persecutionibus minuitur. & confessorum ac martiru victoria coronatur. **I**tem sicut luna larga est roris. & dux humentiu substantiarum. ita ecclesia baptismo & predicatione in modum lune crescentis crescit. atq; ois fructus ea minuente iteru minuit. **N**on aliter intelligimus ecclesiam. in cuius cremento pficimus

cum ipsa. **C**um vero persecutionem patimur & minui & nos cum illa patimur & minui. **I**tem sicut septem formas habet luna. sic tot gratias meritorum ecclesia. Ita eodem constat numero etiam distributio carismatum. que per spiritum sanctum totius ecclesie conferuntur. **S**eptima autem semis. & .xxii. semis in sui orbe media est. ceterae proportionales sunt.

De. Lune cursu

Ca. lvi.

Inam per alios ortus et occasus ait eginus necesse esse moueri non stare. idque facilius quam de sole licet intelligere. quia cum a sole accipiat lumen. & ita & iam nobis lucere videtur. non est dubium etiam moueri potius quam stare. **T**erris autem vicina luna breuiore orbe conuertitur. & iter quod sol in diebus .ccc. lxx. peragit. ista per .xxx. dies percurrit. **V**nde & antiqui menses in luna. annos autem in solis cursu posuerunt. Itaque luna per tricenos dies duodenis vicibus suum cursum perficiens consummat annum. **N**am secundum hebreos aliquibus diebus abiectis. secundum romanos bissexto semel in quadriennium unius diei adiectione crescit. **C**uius & iam augmentis detrimentisque mira quadam prudentie arte omne quod gignitur alitur atque crescit. **N**am & defectui eius compatiuntur elementa & processui eius que fuerunt exinanita cumulantur. ut animantium crebrum maritimorum. Si quidem oceanum ostreae in augmento lune pleniores reperiri feruntur.

De. Eclipsi solis

Ca. lvi.

Solem sapientes dicunt altius currere. Lunam autem proximam esse terre. **H**aec ergo dum deorsum ad idem signum vel lineam qua sol vehit peruenierit. obicit se soli. et tenebras totius orbis efficit. quod tamen inter menstrua contingit. **N**am tunc luna eadem in parte signi est qua sol vehitur. ibidemque fit illi proxima & oppositione sui obscurari ab oculis nostris lumen eius videtur. veluti si aliquis oculis manum expansam opponat. quanto magis id fecerit. tantominus ille videre poterit. quanto item procul discesserit. eo magis illi omnia poterunt apparere. **S**imiliter itaque ratione cum ad solis locum vel lineam luna peruenierit. tunc proxima esse videtur. & radios eius ita coram oculis nostris obscurare. ut lumen non possit videre. **C**um autem luna ab eo loco discesserit. tunc sol lumen iacet. & ad oculos nostros transmittit. **Q**uia propterea ita soli obicit luna.

Sicut lune opponit terra. quorum utrorumque lumen cum ad terras non puenit defecisse putat. Alii autem dicunt defectum solis fieri per formam aeris quo sol radios fundit. Alii quod spiritu contrahat siue obscuret. Nec philosophi & sapientes mundi. Ceteri doctores nostri mystice huius eclipsis mysterium in christo dixerunt esse completum. Tunc enim interrupto eterni federis cursu insolito turbata ordinem suum elementa perdidit. Cum sacrilege factum coniurationis sol ille verus horrificans in sertis in populo iudaico errorum tenebris paululum semetipsum per mortem abscondit. Hic de cruce depositus sese in sepulchrum positus obscurauit. donec tertia die angustior solito huic mundo idem gentes gentibus claritatis sue prestatet. sicut sol in virtute sua refulgens tenebras. Ita christus tenebras opti seculi inluminaret.

De Eclipsi lune

Ca. lvi.

Luna non deficit sed umbratur. nec diminutionem sentit corporis cum obiecta obumbranti terra casu patitur luminis. Hanc autem philosophi non habere lumen proprium sed eandem a sole inluminari defendunt. Et quod ea demensione luna distat a sole. ut per mediam terram si quid directum traiciat contingere posse. Sol est sub terra. Luna autem super terram. & quousque ad luminarem circulum terrae umbra extenditur. ab eo venit. ut nunquam solis radii obicietes se moli terre uel umbre ad eam non pueniant. Patitur autem hoc. xv. luna quousque de centro atque umbra obstantis terre exeat videaturque solem uel a sole videatur. Constat ergo lunam a solis radio lumen accipere. & dum obiectum terre solem non aspexerit. tunc lumen amittere. Nam dicunt stoici omnem terram montibus claudiquorum umbra fertur lunam subito non apparere. Unde &. **Lucanus** dicit. Nam sebe toto fratre cum redderet orbi. Terrarum subito percussa expalluit umbra. Figuralem autem per lune defectum ecclesie persecutiones intelligunt. quando martyrum coetibus & effusione sanguinis tanquam ab illo defectu & obscuratioe. quasi cruenta facie luna videtur ostendere. ut a nomine christiano terreant infirmi. Sicut idem per defectum per spicua inlustratioe clarescit. adeo ut nihil detrimentis sensisse videatur. Ita ecclesia postquam martyrum confessionem suum sanguinem per christum fuderit. maiori caritate fidei refulget. atque insigniori lumine decorata. Semetipsum latius in toto orbe diffundit. Amen

DEO. GRACIAS.

Liber sancti ysidori episcopi de responsione mundi & astroorum ordinatione finit feliciter per **Gintherum. Zainer** de reutlingé. Quem augustinensem. Anno domini m. ccc. lxxii. Mensis decembris. Die septima

BIBLIOTHECA
UNIV. AGELL.
CRACOVENSIS

Bibl. jed

simplex.
 humilis
 adis. in
 va. n. rae
 2500 plu
 facit re
 Nuda in
 volut. a
 in elega
 a. f. l. u.
 f. Angli
 m. r. of
 of the

[Faint, illegible handwritten text from the reverse side of the page.]

Biblioteka Jagiellońska

stdr0011421

